

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

Pohled adolescentů na problematiku islamofobie

Bakalářská práce

Autorka: Kristýna Kropáčková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní Obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kristýna Kropáčková

Studium: P18P0095

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Pohled adolescentů na problematiku islamofobie**

Název bakalářské práce AJ: View of adolescents on the Islamophobia issue

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou islamofobie a samotnými předsudky vůči muslimské společnosti. Práce nejprve definuje předsudky, blíže specifikuje oblast předsudků vůči náboženství. Dále vymezuje samotný jev islamofobie, jak se projevovat a projevuje v naší společnosti. V praktické části práce je realizován kvantitativně orientovaný výzkum, formou dotazníkového šetření, které zjišťuje a vyhodnocuje názory adolescentů na muslimy a jejich případnou islamofobii.

ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. Přeložil Eduard GEISLER. Praha: Prostor, 2004, 576 s. ISBN 80-7260-125-3. ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS - Center for Migration Studies, 2009, 153 s. ISBN 978-80-7021-852-5. LHOŤAN, Lukáš. *Islám a islamismus v České republice*. 3. rozšířené vydání. Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2019, 351 s. ISBN 978-80-907004-4-4. OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z „mediálního islámu“*. Praha: Academia, 2014, 190 s. ISBN 978-80-200-2428-2. OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. Praha: Vyšehrad, 2017, 294 s. ISBN 978-80-7429-903-2.

Garantující pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 20.2.2020

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce PhDr. Josefa Kasala, MBA, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Ústí nad Orlicí dne 2. 5. 2021

Kristýna Kropáčková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Josefu Kasalovi, MBA, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup během tvorby této práce. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům za ochotu spolupracovat při dotazníkovém šetření.

ANOTACE

KROPÁČKOVÁ, Kristýna. *Pohled adolescentů na problematiku islamofobie*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 72 s. Bakalářská práce. Vedoucí práce Josef Kasal.

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku islamofobie u adolescentů. Teoretická část nejprve charakterizuje základní faktické údaje a myšlenky islámu, jakožto náboženství, které má svou historii, tradici, zvyky a proberé čím se odlišuje islám na českém území oproti jiným zemím. Další kapitola práce přiblíží definici předsudků, jejich projevy a blízké pojmy. Blíže se pak věnuje náboženským předsudkům i jak je možné předsudky snížit či dokonce odstranit. V poslední kapitole teoretické části je rozebírán novodobější termín islamofobie, kde je specifikován jeho původ a definice, rozporuplnost v užívání a čím je islamofobie specifická v Česku. Praktická část je realizovaná kvantitativně orientovanou formou dotazníkového šetření a zjišťuje pohledy adolescentů na problematiku islámu a islamofobie. Cílem práce je zjistit, zdali je islamofobie a otázky islámu současným sociálně patologickým jevem v naší společnosti.

Klíčová slova: adolescent, islám, islamofobie, předsudky, muslim

ANNOTATION

KROPÁČKOVÁ, Kristýna. *View of adolescents on the Islamophobia issue*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 72 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis is focused on the issue of Islamophobia at adolescents. The theoretical part at first characterizes basic facts and ideas of Islam, as a religion that has its own history, traditions, customs and discusses how Islam differs in the Czech territory compared to other countries. Next chapter of the this thesis introduces the definition of prejudices, their manifestations and related concepts. Then it takes a closer look at religious prejudices and how it is possible to reduce or even eliminate these prejudices. Last chapter of the theoretical part discusses modern term called Islamophobia and also specifies it's origin and definition, inconsistency in use of the term and what is specific about Islamophobia in the Czech Republic. The practical part is realized in a quantitatively oriented form of a questionnaire survey and finds out the view of adolescents on the issue of Islam and Islamophobia. The goal of this work is to find out whether Islamophobia and issues of Islam are the current socially pathological phenomenon in our society.

Keywords: adolescent, Islam, Islamophobia, prejudices, Muslim

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 2. 5. 2021

Podpis studenta:

OBSAH

ÚVOD	10
1 ISLÁM	12
1.1 Základní myšlenky	12
1.2 Šest přesvědčení muslimů	13
1.3 Historie islámu – od počátků po současnost	15
1.4 Posvátné texty	17
1.5 Pět pilířů	19
1.6 Islám v České republice	21
2 PŘEDSUDKY	25
2.1 Definice	25
2.2 Projevy předsudků.....	27
2.3 Rozlišení podobných pojmů.....	29
2.4 Náboženské předsudky.....	31
2.5 Co udělat pro snížení předsudků?	33
3 ISLAMOFOBIE	35
3.1 Původ slova	35
3.2 Definice	36
3.3 The Runnymede Trust – otevřené a uzavřené názory	39
3.4 Specifika české islamofobie.....	41
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ ZAMĚŘENÉ NA POHLED ADOLESCENTŮ NA PROBLEMATIKU ISLAMOFOBIE	43
4.1 Cíle výzkumného šetření	43
4.2 Vybrané metody sběru dat	44
4.3 Charakteristika cílové skupiny	45
4.4 Průběh výzkumu a analýza dat.....	46
4.5 Proveditelnost výzkumu a jeho limity.....	46

4.6 Stanovení hypotéz	47
5 VÝSLEDKY A DISKUSE K VÝZKUMNÉMU ŠETŘENÍ (ANALÝZA DAT, VÝSLEDKŮ A JEJICH VYHODNOCENÍ).....	48
5.1 Verifikace hypotéz	61
5.2 Srovnání výsledků obdobných výzkumů	63
ZÁVĚR	65
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	67
SEZNAM GRAFŮ:.....	70
PŘÍLOHY:	71

ÚVOD

Problematika islámu je jedno z hojně rozebíraných témat naší společnosti. V titulcích novin, televizních zprávách, internetových článcích či na sociálních sítích se již dlouhou dobu objevují negativní informace a sdělení, jež v ojedinělých případech tvrdí něco pozitivního o této víře. Toto záporné mínění můžeme vidět také mezi odborníky, akademiky v různých odborných knihách, sbornících i periodicích nebo na konferencích. V neposlední řadě tu máme filmová zobrazení muslimů, která v mnoha případech nezobrazují nic jiného než to, že novodobým synonymem pro muslima je terorista.

Islám je hned za křesťanstvím druhým nejrozšířenějším světovým náboženstvím a ačkoli se Češi s ním nedostávají do tak častého styku jako např.: západní země Evropy, nevnímají ho příliš odlišně, často záporně. Strach z neznámého není nikomu cizí, zvláště když žijeme v kultuře, která je především křesťanská nikoli islámská. Vlivem teroristických útoků, migrace, zahalování a podřazenosti žen, interpretování džihádu i celkově této víry, nedokáže řada jedinců akceptovat, že toto náboženství je stejné jako každé jiné a primárně neznamená hrozbu. Není tak důvod nastavovat své vnímání islámu dopředu negativním způsobem jen proto, že má odlišnou historii, zvyky či tradice.

Cílem této práce je podívat se na problematiku islámu a islamofobie z hlediska sociální patologie. Jinak řečeno, jestli je islamofobie aktuálně sociálně patologickým jevem v naší společnosti. Abychom tento cíl mohli splnit musíme uskutečnit dílčí cíle, jež jsou předpokladem pro vytvoření této odborné práce. Prvním ze zmíněných dílčích cílů je stanovení teoretické základny, abychom mohli naše myšlenky vědecky podložit. Z tohoto důvodu si v následujících kapitolách v teoretické rovině představíme problematiku práce.

V první kapitole přiblížíme islám jako náboženství, které má své základní myšlenky, zásady, zvyky i historii. V druhé kapitole rozebereme předsudky, jež s pomocí odborné literatury definujeme, stanovíme si, jak předsudky poznáme a v čem konkrétně jsou náboženské předsudky význačné, rozlišíme si podobné pojmy a v neposlední řadě se budeme věnovat tomu, co můžeme dělat pro snížení předsudků. Následně se v poslední kapitole teoretické části budeme věnovat islamofobii, což je novodobější pojem, který rozebírá více problematiku nenávisti a předsudků vůči islámu. Přesněji si rozebereme původ tohoto slova a řekneme si jeho definice. Nakonec se zaměříme na to, v čem je specifická islamofobie v České republice.

V závěru této práce je představené vlastní výzkumné šetření, které je realizované kvantitativně orientovanou formou pomocí dotazníkového šetření a zjišťuje pohledy adolescentů na problematiku islámu a islamofobie. Druhým dílčím cílem práce je tedy zjistit, zdali je islamofobie a otázky islámu současným sociálně patologickým jevem v naší společnosti.

1 ISLÁM

Jak jsme již v úvodu předznamenal, vnímáme jako stěžejní nejprve představit základní potřebné informace o islámu, nežli začneme rozebírat hlavní problematiku této práce, kterou je islamofobie a předsudky. Cílem této kapitoly není každého čtenáře podrobně seznámit s muslimskou vírou, ale co nejobecněji si povědět o zásadních poznatcích, jež jsou pro toto náboženství důležité, charakteristické. Na úvod této kapitoly si představíme základní myšlenky a faktické údaje této religiozity, následně si řekneme o historii. V dalších podkapitolách rozebereme pět pilířů islámu a řekneme si o jaké posvátné texty se toto náboženství opírá. Ke konci kapitoly probereme, jak je to s islámem v Česku.

O islámské víře je napsána řada rozsáhlých děl a článků. Tato kapitola bude vycházet především z pěti zdrojů. Prvním pramenem je dílo Kropáčka s názvem *Duchovní cesty islámu* (2011, s. 8), o kterém sám autor tvrdí, že představuje „základní východisko a výbavu na cestu k porozumění“. Univerzitní profesor Kropáček je známý český islamolog, arabista a afrikanista, který vydal řadu známých publikací spojených s islámem. Dále budeme čerpat z knihy *Atlas muslimských strašáků* od Ostřanského.

Třetím výrazným zdrojem této části je anglický článek *Islam: Basic Beliefs* (2020, online) z webové stránky *United religions initiative*, jenž věcně a stručně seznamuje s islámem. Předposledním pramenem této části je lékařský vědecký článek *Etické aspekty a specifika ošetrovatelské starostlivosti u pacienta muslimského vyznání* (2014, online), který poukazuje na odlišnosti muslimského náboženství. Poslední kapitolu nám orámuje kniha *Islám v srdci Evropy* od Mendela, Ostřanského a Rataje.

1.1 Základní myšlenky

Islám je, jak jsme již zmiňovali, jedno z nejrozšířenějších světových náboženství. Kropáček ve své publikaci *Duchovní cesty islámu* (2011, s. 9) píše, že se jedná o přirozeně monoteistickou víru a řád daný jediným Bohem (Alláhem) již prvnímu člověku, Adamovi. Boží vůli zvěstovali muslimům proroci. Proroci hlásají shodné univerzální poselství víry v jednoho Boha a laskavost lidstvu, největším a nejnámějším prorokem islámu je Muhammad (*Islam: Basic Beliefs*, 2020, online). Kropáček dále zdůrazňuje, že s vítězoslavným nástupem božího posla Muhammada je spojeno období dovršeného islámu, oproti tomu dějiny v 7. století registrují vznik islámu jakožto nového náboženství. Více se o historii zmíníme v následující podkapitole. (Kropáček, 2001, s. 9)

Mezi základní islámskou terminologií patří pojmy islám, muslim a Alláh, jež si přesněji vysvětlíme. Arabské slovo **islám** znamená „*odevzdání se (do vůle Boží)*“ (Kropáček, 2011, s. 9). V článku *Islam: Basic Beliefs* (2020, online) tento výraz také vymezují jako podřízení se, oddanost a mír. Přesněji by se pak islám mohl definovat jako cesta k dosažení úplného míru prostřednictvím dobrovolného podřízení se božské vůli. Bohem je pro muslimy Alláh. Přesněji je dle článku Gulášové (2014, online) **Alláh** arabským překladem slova Bůh, který je nejvyšším bytím bez jakéhokoli tvaru či formy, které člověk může chápat a **muslim** je člověk, jenž uctívá Alláha (jediného Boha) a všechny jeho proroky (Adama, Noa, Mojžíše, Ježíše a Muhammada).

Islám společně s křesťanstvím a hinduismem tvoří tři nejrozšířenější náboženství na světě (Gulášová, 2014, online). V článku *Islam: Basic Beliefs* (2020, online) konstatují, že islám se nejdříve rozšířil po Arábii a okolních zemích a následně po celém světě. V současnosti žije na celém světě 1,2 miliardy muslimů z toho 7 miliónů v USA, avšak pouze 18 % z nich jsou Arabové žijící na Středním východě. Mezi země s největší muslimskou populací řadíme Indonésii a Indii (*Islam: Basic Beliefs*, 2020, online).

Ze všech uvedených zdrojů této kapitoly, včetně z výše uvedeného článku je patrné, že rozlišujeme dvě základní skupiny muslimů, jež nazýváme Sunnity, kteří zahrnují přibližně 80 % všech muslimů a zbytek tvoří Šiité. Jak Šiité i Sunnité sdílejí stejné základní přesvědčení, jež si představíme v následující podkapitole. Hlavní rozdíl mezi nimi je v tom, kdo měl být po smrti Muhammada právoplatným vůdcem islámu.

1.2 Šest přesvědčení muslimů

V předchozí podkapitole jsme představili základní ideologii islámu, která je v lecčem obdobná jako u jiných světových monoteistických náboženství, avšak zároveň je něčím unikátní. Tyto podobnosti a odlišnosti nám přiblíží rozklíčování šesti hlavních přesvědčení, v něž muslimové věří. Těchto šest přesvědčení vychází ze článku *Islam: Basic Beliefs* (2020, online). Jak jsme zmínili výše, lidé věřící v islám věří v jednoho Boha (Alláha) a všechny proroky, které poslal Alláh, včetně Noaha, Abrahama, Izmaela, Izáka, Jáкова, Mojžíše, Ježíše a Muhammada. Na rozdíl od křesťanů muslimové nepomýšlí na Ježíše jako na Božího syna.

Dalším přesvědčením je, že muslimové věří ve svaté knihy zasláné všem prorokům (Islam: Basic Beliefs, 2020, online). Z tohoto bodu můžeme vyvozovat také značnou blízkost islámu s křesťanstvím a judaismem, jelikož lidé věřící v islám uznávají Tóru, jež byla zjevena prorokovi Mojžíšovi, dokonce i v Bibli, která byla zjevena prorokovi Ježíši. Oproti těmto dvěma náboženstvím muslimové věří v Korán, který byl zjeven prorokovi Muhammadovi. O Koránu si povíme více v jedné z podkapitol.

Značnou podobnost zmíněných náboženství můžeme vidět i v následujících dvou bodech. Víra muslimů zahrnuje víru v soudný den a život po smrti, kdy nejlepší odměnou za vykonání dobrých skutků je přiblížení se k Bohu a také víru v božský výnos. Víra v božský výnos znamená, že Alláh je všemocný, nic se nemůže stát bez jeho svolení, avšak Bůh dal lidem svobodu volby, je zcela na každém jedinci, zdali se rozhodně být dobrý či špatný. Nakonec bude každý dotázán, jak v životě žil. (Islam: Basic Beliefs, 2020, online)

Poslední, v co muslimové dle zmíněného článku věří jsou andělé. Přesněji dle Kropáčka (2011, s. 86-90) islám převzal od židů a křesťanů víru v anděly a satany. Zároveň se islámská víra odlišuje, jelikož přijala za svou představu džinů ze staroarabských pověr a bájí. Znamé je barvitě vyprávění z pohádek Tisíce a jedné noci (propojení bájněho světa a lidských příběhů). Následně si představíme všechny tři bájná stvoření. Korán o andělech pojednává jako „o Božím dokonalém, vždy poslušném dvořanstvu“. Andělé, dle muslimů, nemají pohlaví, existují mimo čas i prostor a jsou pověřeni úkolem chránit vesmírný řád. V Koránu je zmínka, že ve vztahu k člověku andělé nemají moc se za lidi přimlouvat, i když za ně prosí. Mohou přijít na pomoc pouze z Božího příkazu, mimo to člověka střeží a sledují jeho činy.

Džinové jsou oproti andělům neoddělitelní od lidského bytí. Existují hodní džinové (víly) i zlí džinové. Povětšinou se jedná o průhledné vzdušné bytosti, které se musí zhustit, aby byly vidět. Pokud se džin zhustí, může na sebe brát rozmanité podoby, avšak není nesmrtelný. Džiny můžeme vidět například v podobě přírodních sil či halucinací. Iblis je pojmenování pro Božího nepřítele, Satana. Jeho vztah k démonickému společenství není přesně vyhraněn, představy o ďáblu se v islámu mohou lišit. V koránském pojetí je Iblis původem buď džin či vzpurný anděl, který se odmítl uklonit člověku z hlíny, za což měl být potrestán. Iblis si vyžádal odložit trest do soudného dne a mimo to mu bylo povoleno svádět a pokoušet lidi. (Kropáček, 2011, s. 86-89)

1.3 Historie islámu – od počátků po současnost

Islámská historie se vrací k Abrahámovi i k prvnímu proroku Adamovi rovněž jako křesťanské a judaistické dějiny, jak jsme řekli již výše. Dále jsme také zmínili, že všichni proroci proklamovali identické poselství víry v jednoho Boha a dobrosrdečnost směrem k lidem. Podle muslimů byl posledním z řad proroků Muhammad. V této části se krátce seznámíme s Muhammadem a s ním spojeným začátkem islámu.

Prorok Muhammad se narodil v Mekce v Saúdské Arábii kolem roku 570 n. l. (zde se některé zdroje rozcházejí, že se narodil později). Pracoval nejprve jako pastýř, později jako obchodník. Kritizoval lidi ze svého okolí, kteří uctívali více bohů, čímž zapomněli na poselství proroka Abrahama (v koránu znám jako Ibráhím) věřit pouze v jednoho Boha. Mimo to nebyl spokojený ani se sociální a ekonomickou nespravedlností, a tak raději chodil do hor, kde se rád modlil a meditoval. Kolem roku 610, kdy dle zdrojů bylo Muhammadovi zhruba 40 let, měl zjevení od Alláha pomocí anděla Jibrila (Gabriela). Celý svůj život kázal ostatním, co se naučil a nadále přijímal zprávy od Boha. Jeho odkazem pro muslimy bylo, že neexistuje žádný jiný Bůh kromě Alláha a že lidé by měli vést své životy tak, aby to bylo příjemné Alláhovi. (Islam: Basic Beliefs, 2020, online)

Kropáček (2011, s. 9-25) tuto historickou událost přibližuje mnohem více. Ve své publikaci píše o předislámské Arábii, která se označuje pojmem džáhílie. V této době lidé uctívali pohanské bohy, měli své kultury a posvátná místa, například dodnes je zachována známá pouť do Mekky ke kameni Kába. Dále pak Kropáček píše o Muhammadovi před zjevením, můžeme dodat, že si coby obchodník vzal zámožnou vdovu Chádídžu, která mu mimo financí přivedla na svět 6 dětí, z čehož byli 4 dcery a 2 syny (synové zemřeli v dětském věku).

Po zjevení měl Muhammad nadále podporu své ženy, snažil se svou víru hlásat mekkánským krajanům, díky čemuž se setkával s lhostejností a opovrhováním. Mimo jiné o něm říkali, že je posedlý džiny (Kropáček, 2011, s. 14-15). Ostřanský ve své publikaci píše, že lidé ve středověku Muhammada líčili jako kacíře, lstivého člověka, podvodníka či blázna. Tyto stereotypy se vrací i dnes s odpůrci islámu a islamofobií, kterou budeme rozebírat v další části práce. (Ostřanský, 2014, s. 136-137)

Zlom nastal roku 619 po smrti Chádídži a strýce Abú Táliba, kdy se nový panovník ostře postavil proti Muhammadovi a odmítl mu nadále dávat příbuzenskou podporu. Prorok byl tak nucen opustit své krajany. Po nějaké době uzavřel dohodu v městě Játhrib (česky Medína), čímž roku **622** došlo k události známé jako **hidžra**, kdy Muhammad se svými přívrženci emigrovali z Mekky do Medíny. Muhammad zde vytvořil nové politické společenství, ummu, což je obec, kterou spojuje ideová, islámská soudržnost (dříve bylo politické společenství spojeno rody či kmeny). Následovala řada střetů a konfliktů, jak vnitřních v Játhribu (i přes vytvořenou ústavu), tak i vnějších s rodem Kurajšovců z Mekky. (Kropáček, 2011, s. 16-19)

I přes řadu bojů se roku 628 Muhammad vypravil do Mekky s přáním podniknout umru (poutí) do Mekky, což mu bylo i s jeho přívrženci umožněno o rok později, a tak se mohl se svými druhy věnovat obřadům 3 dny (obyvatelé Mekky na 3 dny opustili Mekku či konvertovali k islámu). Po porušení příměří, vytáhl Muhammad proti Mekce a slíbil milost všem, kteří přijmou Islám. Vojsko pak přišlo do města bez odporu a nastalo tak „sjednocení srdcí“. Muhammad do své smrti roku 632 podnikal tažení do dalších měst, aby šířil svou víru a přemohl tak pohanství. (Kropáček, 2011, s. 19-21)

Ostřanský (2014, s. 72-74) ve své knize Atlas muslimských strašáků zdůrazňuje, že k porozumění historického ukotvení i současnosti islámu je třeba studovat celé jeho dějiny, o čemž existuje řada publikací. Ve zkratce pak autor uvádí, že po smrti Muhammada došlo k veliké expanzi islámu. Zmiňuje, že muslimové dobyli území Afriky až na pomezí Indie, což zapříčinilo spojení náboženství a tradic dobyvatelů (převážně Arabů) s kulturami podmaněných zemí, od nichž přejímali poznatky. Tak vznikla civilizace (hadára), která zažívala tzv. zlatý věk v 8. až 9. století na východě a v pozdějších století i na západě.

V dalších řádcích Ostřanský stručně shrnuje, proč se pro Evropu stali Turci synonymem pro muslimy, konkrétněji to můžeme shrnout pod větu: „*Silné výboje Osmanské říše poznamenali historickou paměť nejen tamnímu obyvatelstvu*“. Muslimské impérium se na pomezí 18. a 19. století začalo stávat neudržitelným, v této době začali vznikat stereotypy o muslimech a celkově nastala proměna v představách o nich. Vzniklou změň poznávání, nepochopení, fascinace i odporu souhrnně označujeme pojmem orientalismus. Tato směsice má dlouhé dozvuky až do dneška. (Ostřanský, 2014, s. 72-74)

Přelom 19. a 20. století muslimům poskytl snahu o obrození, ale zároveň umocňování vlivu západních mocností, které po první světové válce vyvrcholilo ovládnutím podstatné části islámského monopolu. Po druhé světové válce se muslimům podařilo v řadě zemích získat nezávislost a zároveň se toto období spojuje s různým muslimským experimentováním (např.: arabský socialismus). V tehdejší době se jevílo, že islám bude ztrácet na svém vlivu. Zlom nastal až v 70. letech 20. století událostí označovanou Arabské jaro. (Ostřanský, 2014, s. 74-75)

Arabské jaro značí mohutnou vlnu protestů, nepokojů, demonstrací, revolucí a povstání, které do konce roku 2010 změnili politické poměry většiny arabských států. Tuto bouři rozpoutalo upálení Muhammada Buazíziho v Tunisu, který tím vznesl protest proti poměrům v zemi. Tyto nepokoje se postupně rozšířili do velké části arabského světa. V Egyptě zapříchili pád prezidenta, v Libyi odstranění režimu, v Jemenu odchod prezidenta a v Sýrii rozpoutali brutální občanskou válku. Tuto událost západní pozorovatelé hodnotí rozporuplně. (Ostřanský, 2014, s. 28-29)

Podle Ostřanského toto dění, známé jako Arabské jaro, oživilo představu o střetu civilizací, která následně vedla k většímu zájmu o islám, včetně zájmu médií. Do dnešního dne se i přes značné pokroky muslimové stále cítí rozvrácení, díky různým konfliktům a sporům v duchovní i politické rovině (pře sunnitů a šiitů, občanská válka v Sýrii). (Ostřanský, 2014, s. 74-75)

Jak jsme zmínili dříve, islám vznikl v době rozkladu rodových vztahů, a tak se od začátku neprojevoval pouze jako věrouka, ale i jako výzva k politickému sjednocení, kterého Muhammad docílil během svého života na celém Arabském poloostrově. Politickému nádechu islámu nasvědčuje i fakt, že posvátná kniha muslimů Korán je v řadě zemích hlavním zdrojem zákonodárství. Koránu a posvátným textům se více budeme věnovat v následující části této práce.

1.4 Posvátné texty

Muslimové věří, že posledním a řádným zjeveným písmem, který zaslal sám Alláh, je **Korán**. Jinak řečeno, Korán je Boží řeč zjevená v arabštině proroku Muhammadovi během jeho dvacetileté mise. Tato posvátná kniha byla zapsána zákonodárci (Muhammad byl negramotný). Korán zdůrazňuje morální, etické a duchovní hodnoty. Jeho cílem je nastolit spravedlnost pro každého. Řada muslimů usiluje o to, aby se naučili číst korán

v arabštině jakožto původním jazyce. Není nic neobvyklého, že řada věřících se naučí předříkávat celé kapitoly, které si četli již dříve každý den. (Islam: Basic Beliefs, 2020, online)

Kropáček (2011, s. 28) o koránu píše, že je ortodoxním učením islámu chápán jako přímé slovo Boží, které není stvořené (nepůsobil na něj lidský činitel), tudíž existuje od věčnosti. Jeho věčný předobraz tzv. Kniha původní (doslovně „matka knihy“) je uchována u samotného Alláha v nebesích. Původní význam slova Korán zní přednášet, číst. Muslimové o tomto posvátném textu smýšlejí jako o „drahocenném připomenutí“. Již výše jsme zmínili, že Korán byl v řadě zemích vyhlášen hlavním zdrojem zákonodárství. Dále podle Kropáčka fundamentalisté (muslimové, kteří se snaží o přesný výklad a mocenské prosazení řádu) ho vyzdvihují na místo jediné a věčné ústavy.

Definitivně platná verze Koránu, kterou označujeme za kanonickou verzi knihy, se uzavřela až po smrti Muhammada. Znění, které známe dodnes vzniklo mezi lety 651-656. Závěrečné uspořádání Koránu tvoří: 114 súr, které jsou rozčleněny na jejich názvy a mechanicky uspořádány podle počtu veršů od druhé nejdelší sóry (tzv. Krávy, která má 286 veršů) po nejkratší (4–6 veršů). Středověké školy spočítaly, že v knize je celkově 6204 až 6236 veršů. V přepočtu na slova pak Korán tvoří 77 934 slov. O to více se může zdát obdivuhodná snaha a houževnatost mnohých jedinců se naučit celý text nazpaměť. (Kropáček, 2011, s. 28-29)

Podle Ostránského je pro lidi nevyznávající islám těžké číst v Koránu, jelikož jeho řazení postupuje od mladších částí Zjevení k těm starším. Z tohoto důvodu se někteří orientalisté (jedinci fascinovaní orientem) např.: Ivan Hrbek, snažili o chronologickou rekonstrukci knihy, aby byla lépe čitelná pro zájemce o její studium, což se většině věřících nelíbí. Jinak řečeno muslimové jí považují za autentické slovo Boží, věčný zdroj inspirace a vedení. Výklad Koránu od samotných počátků dodnes stoupence islámu spojuje, avšak zároveň i rozděluje. Všichni věřící ze všech proudů islámu (i těch neslučitelných) se shodně odvolávají na výklad téže Knihy, kterou každý interpretuje po svém. (Ostránský, 2014, s. 98-99, 130)

Mimo posvátný text islámu Kropáček (2011, s. 47) zdůrazňuje, že existuje další posvátný soupis. Druhým obšírným souborem platných naučení a norem, jenž je často řazen po boku Koránu, je ustanovená islámská tradice tzv. **sunna**. Tento pojem původně označuje zvyklost, obvyklý způsob jednání. Prorok je spojený se sunnou rovněž jako je Bůh spojen

se svou knihou. V článku Islam: Basic Beliefs se můžeme dočíst, že Sunny se užívají k výkladu Koránu a tvoří je záznam Muhammadových slov a činů. Jelikož Sunny jsou také posvátným textem, najdeme v nich také poučení o víře, uctívání, způsob chování či postoje. (Islam: Basic Beliefs, 2020, online) V následujícím oddílu práce přejdeme od posvátných knih a textů k dalším znalostem a povinnostem každého muslima.

1.5 Pět pilířů

Ve všech výše uvedených zdrojích této kapitoly č. 1 se můžeme dočíst o tzv. pěti pilířích islámu, které tvoří základ života každého muslima. Pro účely této kapitoly budeme čerpat z díla Duchovní cesty islámu od Kropáčka (2011, s. 91-116), jelikož ten o dané problematice sepsal nejvíce informací. Pět sloupů či pilířů islámu označují náboženské povinnosti, jež se každý muslim učí a dodržuje je. V harmonii s tradicí tyto pilíře pokládáme dodnes za nejpodstatnější znaky, které dokazují příslušnost k islámské víře. Jmenovitě je tvoří: vyznání víry (šaháda), modlitba (salát), náboženská daň (zakát), půst v měsíci ramadánu (sawm) a pouť do Mekky (hadždž).

Prvním pilířem je tzv. **šaháda** neboli svědectví, dosvědčení či v našem případě mluvíme o vyznání víry. Jinak řečeno šaháda je vydávání/svědčení o tom, že neexistuje žádný jiný bůh kromě Alláha a Muhammad je jeho prorokem. Tuto povinnost, vyznávat víru, plní každý muslim v každodenních modlitbách. Mimo samotné modlení může každý jedinec vyznávat víru i tak, že za ni bojuje a je připraven za ni položit svůj život. (Kropáček, 2011, s. 92)

Druhý sloup tvoří **salát**, což chápeme jako důvěrnou modlitbu, během níž nesmí být modlíci rušeni. Salát ukládá povinnost každému muslimovi se 5x denně modlit v arabském jazyce směrem k Mekce (za úsvitu, v poledne, v odpoledních hodinách, při západu a večer). Modlitby jsou platné jenom při dodržení stanovených podmínek (čistota těla, místa i šatu, náležitost oděni, zaujetí správného směru, znalost modlitebních časů a zbožné předsevzetí). Náležité oděni se liší u mužů i žen. U mužů se jedná o zakrytí všeho mezi břichem a koleny, zatímco žena musí mít zakryté vše kromě očí a rukou od zápěstí. Tímto faktem je stanovena norma, jak má být žena zahalena i před cizími muži (zakryté vlasy, právní normy nevyžadují závoj přes obličej). (Kropáček, 2011, s. 96-97, 102)

Další povinností je **zakát**, který věřícím ukládá povinnost almužny či náboženské daně. Jedná se o poskytnutí 2,5 % vlastního majetku na dobročinné a prospěšné účely. Podobnou ctnost uznávají i křesťané, kdy Ježíš považoval almužnu za výraz zbožného života. V moderním pojetí můžeme z hlediska práva zakát považovat za důležitý princip spravedlnosti a solidarity. (Kropáček, 2011, s. 104-106)

Předposledním pilířem je třicetidenní půst známý jako **sawm**. Tento půst v měsíci ramadánu zavedl roku 624 n. l. prorok Muhammad. V průběhu postních dnů je věřícímu zakázáno jíst i pít, cokoli vůbec polknout, nesmí například ani kouřit, zvracet či mít pohlavní styk. V tomto měsíci by se měl každý muslim vyhýbat hádkám, neslušným řečem, pomluvám a pokud možno, měl by konat dobré činy. Pozdější dodatek k tomuto pilíři upřesňuje, že tento půst platí pouze pro denní dobu. (Kropáček, 2011, s. 107-108)

Poslední sloupec nese název **hadždž**, který věřícím ukládá povinnost alespoň jednou za život vykonat pouť do Mekky. Prameny práva pak vymezují, pro koho tato povinnost platí a pro koho nikoli. Například neplatí pro svobodné ženy a otrocky, tělesně i duševně nemocné či pokud není cesta bezpečná. Dále je povinnost těch, co se vydají na pouť, mít zaplacené dluhy, urovnat své materiální poměry, zabezpečit rodinu po dobu nepřítomnosti a učinit předsevzetí, že bude žít ctnostnější život vůči Bohu a lidem, nežli doposud žil. (Kropáček, 2011, s. 110-111)

Těchto pět pilířů tvoří zásady pro řádný náboženský život, který by měli muslimové vést. Mimo tyto pilíře se k povinnostem ukládá tahára, která ukládá muslimům čistotu ve smyslu čistoty tělesné, morální i rituální. Ve stavu i lehkého znečištění se věřící nesmí modlit. Mezi nečisté věci pak patří: alkohol, nečisté maso (psi, vepři), zdechliny, hnis, krev, zvratky a výkaly či mléko nejedlých zvířat. Samotné očišťování se opírá o Korán. Z tohoto důvodu jsou v mešitách umývárny, aby si věřící před modlitbou mohl omýt tvář, hlavu, nohy i ruce. Zároveň mají fyzickou očistu doprovázet myšlenky na Boha, které očistí mysl (očista ducha i srdce). (Kropáček, 2011, s. 93-94)

Další povinností osob vyznávajících islám je závazek bojovat za víru. Odborně se tomuto příslibu říká džihád. Tradiční západní pochopení džihádu jako trvalé hrozby násilí má obdobný pohled muslimů na křesťany, kteří jsou trvalou hrozbou kvůli „křížovým výpravám“. Pokud vycházíme z etymologie slova džihád, tak pak ho chápeme jako vynaložené úsilí šířit islám (Kropáček, 2011, s. 114-115). Džihád není to samé, co svatá

válka a stejně jako křesťané, tak i většina muslimských zemí považuje vraždu i sebevraždu za zločin, což je často proklamovaný fám médií (Kuras, 2006, s. 24, 69).

Mimo výše uvedené, dá se říct možná snáze pochopitelné, pilíře a povinnosti existují i zvláštní zajímavosti. Například že muslimové chléb nekrájí, ale lámou, nebo že k jídlu a pití mohou používat jen pravou ruku, zatímco levá se používá na tzv. nečisté činnosti. O této a jiných zajímavostech se můžeme dočíst ve článku, kde jsou rozebrány specifické záležitosti muslimů, se kterými se v nemocnicích lékaři u muslimů setkávají (Gulášová, 2014, online).

Pravdou zůstává, že každé náboženství má své zásady, tradice a povinnosti, které se mohou některým zdát normální, jiným zvláštní a někomu nepřátelské. Na každém náboženství bychom objektivně objevili něco dobrého a zároveň něco špatného. To, jak jsou zmíněné dobré či špatné stránky islámu vnímány v České republice si podrobněji rozebereme v následující podkapitole.

1.6 Islám v České republice

Poslední část této kapitoly je důkazem, že otázka islámu je dokonce i v Česku, často rozebíraným tématem současnosti. Tento úsek práce se opírá o publikaci *Islám v srdci Evropy* od českých odborníků, kteří se věnují islámu, Arabům i historii. Jmenovitě: Mendel, Ostřanský, Rataj, Vojtíšek a zesnulý Bečka. Tito autoři pojednávají o rozdílu samostatné české scény, jež nebyla nikdy výrazně islámem ovlivňována (leda zprostředkovaně), a celkově Evropy, na kterou islám v průběhu dějin značně působil, včetně okolních zemí České republiky (Německo, Rakousko). Avšak multikulturní Evropa cílí k vytváření jednoho celku, tudíž muslimská problematika se dotýká každého jejího člena. Nicméně v posledních letech zájem Čechů o islám roste, což si následně ukážeme. (Mendel et al, 2007, 407-466)

Část knihy, o níž se budeme opírat, sepsal Ostřanský (Mendel et al., 2007, s. 407-466), který upozorňuje na fakt, že v proběhlých letech se islámu věnuje stále více pozornosti. Důkazem nám mohou být nejrůznější publikace rozebírající toto téma, diskuse, debaty a polemiky v rozmanitých diskusních fórech, seminářích či konferencích a v neposlední řadě projevy na internetu i v televizi. Zkrátka vše je dokladem, že problematika islámu se stala moderním českým tématem, na které můžeme narazit denně během četby novin, sledování televizního zpravodajství či v běžných společenských rozhovorech.

Rozebírání této problematiky s sebou přináší řadu úskalí, ale i mnoho pozitivních důsledků. Pravdou zůstává, že tento okruh problémů podtrhují obecnější diskuse a polemiky, kterých je islám pouze součástí, jako jsou spory o „střetu civilizací“ či osud tzv. postmoderní Evropy. Výsledkem je stále se prohlubující se zájem o muslimskou tematiku, a to nejen ze strany odborníků (orientalistů, religionistů, historiků), ale projevy zájmů jsou patrné i u nejširší veřejnosti. Ostřanský upozorňuje, že tento zájem může vyústit v porozumění a toleranci, nebo naopak k prohloubení vzniklého „civilizačního strašáka“ této moderní doby. (Mendel et al., 2007, s. 407)

Jak jsme výše zmínili, islám byl v české historii vnímán jako něco vzdáleného, exotického (na rozdíl od zemí západní Evropy). Více se o historii Islámu na českém území můžeme dočíst např.: v publikaci Lhořana Islám & Islamismus v České republice (2019, s. 352). Podle Ostřanského (Mendel et al, 2007, s. 408) muslimská česká scéna bezpochyby zahrnuje i působení muslimských obcí např.: ve vydávání knih, kterých není mnoho (plní tak legitimně své misijní poslání, součást džihádu), avšak zároveň je plná titulů, které jsou otevřeně protiislámské, islamofobní a kulturně rasistické. Mimo publikace můžeme podobné okolnosti nalézt na internetu a slyšet v nejrůznějších médiích. Všechny tyto negativní obrazy mají vliv na nejširší českou veřejnost a mohou napomáhat k utváření zkreslených postojů.

V další části knihy Ostřanský (Mendel et al 2007, s. 429-433) píše, že český trh postrádá muslimské publikace psané v češtině, výjimkou je kniha Základy islámu od šajcha Fadlallaha Haeriho či Sunna – O chování proroka vydaná pražskou Islámskou nadací. Pro širší veřejnost nemá islám zrovna nejlepší reputaci, proto mnoho knih s muslimskou tematikou nemá pozitivní nadhled a jsou spíše protiislámské až islamofobní, jak jsme zmínili výše. V neposlední řadě vznikají odborné publikace, které vnímají islám neutrálně a řada z nich pozitivně, čímž se autoři těchto děl snaží islám očistit od vší nečistoty.

Ostřanský zmiňuje, že věřící islámu jsou v České republice důležitou náboženskou skupinou, nevíme však přesně, kolik muslimů zde žije. Důvodem této nevědomosti může být výše zmíněné negativní odsuzování muslimů, kvůli čemuž se řada občanů při sčítání lidu nehlásí k islámu. Druhým objasněním je fakt, že řada muslimských rodin, studentů či podnikatelů zde nežijí jako občané, ale jsou tu díky povolení k trvalému či dlouhodobému pobytu. Autor uvádí, že značnou část muslimů žijících v Česku tvoří právě jedinci arabského původu (ze Sýrie, Iráku, Egypta). Nehledě na to, kolik muslimů zde

přesně žije, Ostřanský vyvrací názor, že by zde muslimové tvořili semknutou skupinu (Mendel et al.,2007, s. 408-410).

Pokud bychom chtěli pojednávat o muslimských organizacích v ČR, narazíme na skutečnost, že do roku 2004 nemělo tzv. Ustředí muslimských obcí (UMO) žádné právní ukotvení. Nejstarší českou organizací, jež koordinovala muslimy je Svaz muslimských studentů ČR. V současnosti má Svaz muslimských studentů ČR své pobočky v Praze, Brně, Plzni, Olomouci a Hradci Králové. Tento svaz působí na celém českém území, především však ve velkých univerzitních městech. Nejpatrnější náboženskou činnost, osvětové a kulturní aktivity se soustřeďují kolem mešity v Praze a Brně. Tyto aktivity pak zaštiťují Islámské nadace v Praze (od roku 2003 má tato nadace vlastní informační kancelář s modlitebnou v centru Prahy) a Islámská nadace v Brně. (Mendel et al., 2007, s. 411-417)

V mešitách věřící oslavují náboženské svátky, dále se zde konají sňatky, pohřby či rituální obřizky chlapců. Mimoto mešity publikují na internetu pravidelné přehledy modlitebních časů. Kromě dvou zmíněných mešit se u nás nachází několik muslimských modliteben, které jsou povětšinou umístěné na studentských kolejích, protože mnoho praktikujících muslimů, jak jsme již řekli, pochází z řad zahraničních vysokoškolských studentů. Tyto modlitebny se například nachází na: koleji Hvězda v Praze, na Masarykově koleji v Brně, v Liberci, Olomouci či Plzni, dále jsou modlitebny v Teplicích, Tereziňských lázních nebo v Lázních Darkov na Ostravsku. (Mendel et al., 2007, s. 421-422)

Běžný život muslimů v České republice je značně komplikovaný, za což mimo jiné může i islámské právo (šaría), jež svým věřícím uděluje zákaz mnoha nečistého stravování, což v nemuslimském prostředí způsobuje řadu potíží. Pro představu pro muslimské stoupence je podstatné, jakým způsobem bylo zvíře ke konzumaci zabito, aby bylo maso čisté. V nemuslimských zemích včetně Česka původ masa a jeho čistota není povětšinou zaručena. V tomto jsou západoevropské státy napřed, jelikož kvůli svým muslimským spoluobčanům zřídili řadu restaurací a obchodů, jež čistotu jídla a potravin zaručují. Mimo stravování závažnou otázkou pro náš národ je postavení žen v islámu. (Mendel et al., 2007, s. 426-428)

Ostřanský (in Mendel et al., 2007, s. 437-445) upozorňuje, že obraz islámu se nejen v médiích proměnil nejvíce vlivem teroristických útoků z 11. září 2001 a následné americké odvetné akce v Afghánistánu a Iráku. Tyto pohromy způsobily změnu vnímání celého světa a pohlížení na islámské náboženství. Do té doby byla mnohem pozitivněji vnímána snaha začlenit muslimy do života Evropanů, důkazem nám může být vzniklý pojem islamofobie, která bojuje proti diskriminaci muslimů, o této problematice budeme hovořit později.

Skutečností zůstává, že tzv. „mediální masáž“, která je značně negativní, ovlivňuje myšlení každého z nás. Důkazem nám mohou být například zaniklé facebookové stránky (Islám v České republice nechceme apod.), které otevřeně hanily toto náboženství či šířily stereotypy a předsudky, které mimo jiné na muslimy mnohdy hází filmová produkce. Samotnému termínu islamofobie předchází předsudky (náboženské), což vychází i ze samotné definice islamofobie, které se budeme věnovat později, jakožto novodobějšímu termínu. Z tohoto důvodu se v této práci budeme nejprve věnovat předsudkům a až následně rozebereme důkladněji pojem islamofobie.

2 PŘEDSUDKY

V této kapitole se budeme věnovat předsudkům, konkrétněji nejprve jejich definicím z různých zdrojů, které si následně porovnáme. Představíme si běžné projevy předsudků a rozlišíme si pojmy jako stereotyp, diskriminace či kategorizace, které jsou často s předsudky zaměňovány. Následně se zmíníme o některých druzích předsudků jako jsou rasismus, sexismus, a především si přiblížíme náboženské předsudky. Na závěr kapitoly věnujeme pár odstavců tomu, co bychom mohli udělat pro snížení předsudků.

2.1 Definice

V Sociologickém slovníku vymezuje sociolog Jandourek (2007, s.198) předsudek jako úsudek, jenž je emocionálně silně zabarvený. Tento úsudek o druhých osobách, skupinách či nějakých záležitostech, je velmi obtížné změnit na podkladu nových zkušeností a informací. Autor předsudek označuje za druh stereotypu. Konkrétnímu rozdílu mezi pojmy stereotyp a předsudek se budeme věnovat v jedné z následujících podkapitol.

Další definici můžeme najít na americké webové stránce Verywell Mind v článku How People's Prejudices Develop (Cherry, 2020, online). Zde autorka uvádí, že předsudek je neopodstatněný negativní přístup či předpojatost k členům dané skupiny. Předsudky ovlivňují jedincovo chování i komunikaci vůči členovi/členům dané skupiny. Předpojatý jedinec si mnohdy není svého chování vědom, nepohlíží na každou osobu jako na jedinečnou, ale vnímá všechny členy skupiny stejně (jejich vlastnosti i přesvědčení).

V publikaci Stereotypy, předsudky, diskriminace Hnilica (2010, s.18) zdůrazňuje, že předsudkem se nejčastěji rozumí negativní postoj. Tento negativní postoj se projevuje v hodnocení a zaujímání emocionálních postojů k jedincům/určité skupině lidí na základě jejich příslušnosti k dané sociální kategorii. Mimo jiné autor tvrdí, že předsudky jsou označovány za nejčastější příčinu diskriminace. Hnilica podotýká, že někteří autoři předsudky neberou pouze za negativní postoje, ale i ty kladné.

Další definice pochází z publikace Sociální psychologie (2006, s. 536), kde Hewstone a Stroebe předsudek definují jako: „*Hanlivý postoj či soubor postojů ke všem nebo většině členů nějaké skupiny.*“ Tato představa o předsudcích se blíží předchozímu názoru od Hnilici. Obdobnému názoru se také můžeme dočíst v článku Prejudice and Discrimination

na webové stránce Simply Psychology (McLeod, 2008, online), kde autor vnímá předsudek jako nekompetentní nebo mylný postoj (při většině negativní) vůči jednotlivci, jenž je založený pouze na členství jednotlivce k určité sociální skupině (např.: vůči rase, pohlaví).

Poslední uvedená definice pro nás bude nejspíše nejzajímavější a nejrozsáhlejší. Chceme-li se v odborné rovině bavit o předsudcích (diskriminaci i stereotypch), musíme vyzdvihnout nadčasové dílo O povaze předsudků od amerického psychologa minulého i současného století Gordona W. Allporta (2004, s. 38). Nejprve si uvedeme, k jaké přeměně došlo u slova předsudek v čase. Allport tuto proměnu rozdělil do následujících 3 fází:

První fáze je zařazena do starověku, kdy latinské substantivum „*praejudicium*“ znamenalo „*precedent*“ – úsudek, jenž byl postaven na předešlé zkušenosti a rozhodnutí. Následující význam se opírá o angličtinu, kdy předsudek nesl význam úsudku, který si jedinec vytvořil dříve, než patřičně probádal a uvážil fakta. Jednalo se tedy o úsudek předčasný, nerozvážený. Pozdější výraz získal dnešní podobu, kdy takovýto ukvapený úsudek provází emocionální nádech přízně či nepřízně. (Allport, 2004, s. 38)

V dalších řádcích Allport (2004, s. 39) definuje předsudek jako: odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, jenž je řazen do určité skupiny a jen na tomto základu, má jedinec veškeré nežádoucí vlastnosti, které určité skupině přisuzuje. Autor tím míní především generalizaci vůči určité skupině (např.: uprchlíci, muslimové), o které smýšlí špatně bez náležitého důvodu. Toto pojetí pojednává především o předsudcích proti etnickým skupinám (tento typ předsudků je při většině negativní). My si tuto definici uvádíme, jelikož má blízko k naší problematice, kterou jsou náboženské předsudky, o nichž budeme hovořit později.

Zmíněné definice se v mnoha ohledech shodují a doplňují, avšak na druhou stranu jsou v některých ohledech rozdílné. První dvě definice z knihy Jandourka a z článku How People's Prejudices Develop se odlišují tím, že předsudek neoznačují za druh postoje, ale nazývají ho úsudkem, přístupem či předpojatostí. Žádné z těchto synonym nemusíme považovat za chybné. Dokonce i Allport v průběhu století tato označení užíval, jak jsme se mohli dočíst.

Jediný Hnilica, jak jsme již dříve zmínili, upozorňuje, že předsudky nejsou jen negativní, ale i pozitivní. Pro účely této práce jsme vybrali z řad definic, které představují předsudky záporně, jelikož budeme dále hovořit o náboženských předsudcích, konkrétněji o předsudcích vůči islámu, na které pohlížíme z patologického hlediska.

Souhrnně můžeme předsudky definovat jako: Postoje, úsudky či přístupy, jež jsou většinou negativní, mylné, neoprávněné a mířené proti jedinci, který je členem určité skupiny lidí či proti celé skupině lidí. Tento postoj, úsudek je vždy silně emocionálně zabarvený, ovlivňuje chování i komunikaci mezi jedincem/skupinou s předsudky a jedincem/skupinou, které tzv. „nemá/nemají v lásce“. Je velmi obtížné předsudek změnit, dokonce i na základě nově získaných informací, k čemuž nepřispívá ani fakt, že předpojatí jedinci si mnohdy své chování neuvědomují. V následné podkapitole si povíme, jak jinak se předsudky projevují a v jakých podobách, stupních je můžeme nalézt.

2.2 Projevy předsudků

Tato část bude vycházet z dříve zmíněné knihy O povaze předsudků (Allport, 2004, s. 46-47). Autor v této části upozorňuje, že záleží vždy na předpojatém jedinci, jestli jeho myšlení či cítění ovlivňuje jeho chování vůči jedinci/skupině, k nimž nechová náklonnost, sympatie. Allport pro vysvětlení uvádí příklad s dvěma různými zaměstnavateli, kteří nemají rádi Židy. Dovolíme si tento příklad převést na naši problematiku a do současnosti.

Máme dva majitele firem na roušky, kteří nemají v lásce muslimy, ale jejich firmy sídlí nedaleko běženeckých táborů. První zaměstnanec se svou nenávistí nechce ustoupit a odmítne ve své firmě zaměstnat jakéhokoli muslima, i když by to pro něj mohlo být výhodné. Druhý zaměstnavatel svou nenávist ovládne a rozhodne se ve své firmě zaměstnat i muslimy a přijímat zaměstnance bez jakéhokoli rozdílu. Druhý zaměstnavatel tak může dosáhnout, aby jeho podnik měl důvěryhodnost pro muslimskou komunitu. Oba zaměstnavatelé jsou zaujatí, ale pouze první z nich činí diskriminaci, která, jak si povíme, je mnohem vážnější než samotný předsudek.

Allport (2004, s. 46-47) konstatuje, že „*každý odmítavý postoj má sklon projevit se někde nějakou akcí*“. Tímto tvrzením míní fakt, že málokdo si svou antipatii nechává pro sebe a čím je postoj silnější, tím spíše z něj vzejde horší nepřátelský čin. Na základě tohoto tvrzení následně Allport charakterizoval 5 stupňů nepřátelských akcí, které si zmíníme od těch nejmírnějších po ty nejzávažnější:

- a) **Osočování** – lidé, kteří o své nenávisti, předsudcích, nesympatiích otevřeně mluví s přáteli, občas i mezi cizími lidmi.
- b) **Vyhýbání se** – lidé, u nichž je předsudek silnější a vede je to k vyhýbání se určité skupině lidí (i za cenu nesnázi a nepohodlí). Nositelé předsudků neubližují skupině, pouze se své nenávisti přizpůsobují a vyhýbají se sami.
- c) **Diskriminace** – lidé, kteří se proti nenáviděné skupině staví aktivním nežádoucím způsobem. Pokouší se všechny členy skupiny vyloučit z některých druhů zaměstnání, z obytných zón, zbavit je politických práv, odepřít jim „kostely“, nemocnice či některé sociální výhody.
- d) **Fyzické napadání** – lidé, u nichž stupňující emoce vedou k násilným či polonásilným činům, např.: napadení gangu sousedním gangem, znesvěcování náhrobních kamenů na židovském hřbitově, vypuzení černošské rodiny...
- e) **Vyhlazování** – je nejhorším projevem předsudku, představíme si pod ním pogromy, masakry, lynčování či hitlerovské genocidní programy...

Toto uspořádání nám může ukázat k jakým aktivitám, činnostem mohou vést předsudky. Pravdou je, že mnoho lidí nepřekročí nějaké špatné, nepříjemné výroky či projevy (tzv. plané klábosení), pro jiného bude hranice končit na vyhýbání se. Ale stále tu bude několik zaujatých jedinců či skupinek, které své předsudky povedou do extrému k fyzickému napadání nebo nějakým masakrům. Nejběžnějším příkladem postupu na této škále jsou Židé za 2. světové války. Hitler postupně fanatizoval Němce, kteří od pomluv a vyhýbání, postupovali přes norimberské (diskriminační) zákony, vypalování synagog až ke koncentračním táborem a vyhlazování Židů, kteří byli dříve jejich přáteli a společníky. (Allport, 2004, s. 47)

Mimo jiné Allport (2004, s. 47) upozorňuje na nárůst tohoto kritického vývoje (od osočování k vyhlazování). Coby sociolog podotýká, že to zapříčiňuje i rozvrat lidské rodiny a větší závislost národů celého světa, která zvyšuje šance na konflikty a následně i menší toleranci. Jednou z otázek této práce je, jestli naše společnost chová předsudky vůči muslimům. Je doopravdy budoucím rizikem „mediální masáže“, která nás vede k nenávisti a strachu z muslimů, diskriminace, fyzické napadání či dokonce vyhlazování muslimů, nebo je naše společnost více tolerantní a chce kooperovat i s vyznavači islámu? Této problematice se budeme více věnovat v praktické části práce.

2.3 Rozlišení podobných pojmů

Během definování pojmu předsudek a specifikování projevů předsudků jsme narazili na pojmy, které jsou blízké, často zaměňované či úzce souvisí s předsudky. Tuto podkapitolu proto věnujeme vysvětlení výrazů jako jsou kategorizace, stereotyp či diskriminace a zároveň je dáme do konceptu s předsudky.

Předsudek je normální věc, tuto myšlenku můžeme vidět v řadě publikací včetně knihy Allporta (2004, s. 48-59), který vysvětlení tohoto soudu věnoval několik stránek. Celé to stojí na názoru, že lidé tvoří skupiny, jejichž členové si jsou nějakým způsobem podobní či blízcí. Pro příslušníky dané skupiny je běžné např.: určité chování, mluva, zájmy, způsob žití nebo rasa, postavení či náboženství. Zkrátka je pro každého jedince běžný/normální princip pohodlí a nejmenší námahy, který mu umožňuje skupina podobná. V tu chvíli vznikají dva póly (skupiny): my a oni. Odborněji řečeno nastává separace skupin lidí, která tkví v procesu **kategorizace**.

Kategorizace neboli generalizace je přirozený sklon, díky němuž si každý z nás tvoří kategorie a představy, jež zjednodušují svět. Jinak řečeno, roztřídíme rychle informace dle logiky, racionality či jiné metodiky, abychom je co nejrychleji pochopili (tím zjednodušujeme vnímání, svět). Kategorie můžeme dělit na racionální (založené na faktech, pravdě) a iracionální (složený z toho, co se povídá, z fantazie či projekce našich emocí). Obě kategorie vznikají stejně rychle a při většině případů nevědomě. Vytvořené kategorie jsou pak základním kamenem pro vznik předsudků i stereotypů. (Allport, 2004, s. 48-59)

Od kategorizace se posuneme k definici zmíněného **stereotypu**. Použijeme opět definici od Allporta (2004, s. 214-216), ze které čerpala řada dalších autorů. Stereotyp je silné přesvědčení, které je propojené s nějakou kategorií. Úkolem daného stereotypu je rozumně vysvětlit (obhájit) naše chování i postoj vůči určité kategorii. Pro vysvětlení naše kategorie je muslim a stereotypy k této kategorii budou terorista, vrah, dominantní muž, věřící či fanatik. Avšak stereotyp není totéž, co kategorie, ale spíše ji provází, jelikož kategorie muslim je neutrální, víme o ní, že je to pouze náboženství. Stereotyp k naší kategorii přilne a „zatemní“ naše názory a obrazy tím, že např.: muslim je zlý, dominantní, násilný.

U **stereotypu** je nutné zdůraznit, že může být negativního, ale i pozitivního charakteru (Allport, 2004, s. 215). Pro vlastní příklad si znovu uvedeme muslima, o kterém můžeme tvrdit, že je zlý terorista či o něm můžeme říct, že je sečtělý a silně věřící člověk. Obě tvrzení patří mezi stereotypy, avšak první má negativní charakter a druhé pozitivní. Jinou otázkou by mohla být důvěryhodnost některých stereotypů či jejich nestálost, pomíjivost v čase. Allport (2004, s. 214) tvrdí, že některé stereotypy jsou založené na faktech, další vznikají na základě nadměrného zobecňování faktů a jiné jsou zrozeny i bez „zrnka pravdy“. Jednou z nejčastějších oblastí, jak zdůrazňuje i Allport (2004, s. 225-229), která způsobuje vznik mylných stereotypů, je vliv masmédií na každého jedince.

Pro jiné a kratší definování rozebíraných pojmů se opětovně podíváme na dílo Stereotypy, předsudky, diskriminace od Hnilici (2010, s. 20). Hnilica rozebírá 7 znaků, které se vyskytují u minorit a současně s Wirthem tvrdí, že právě těchto 7 znaků je nejčastější příčinou diskriminace a kategorizace.

- **Kategorizace** – připsaný status, týká se především fyzických a kulturních vlastností (věk, pohlaví, národnost, barva kůže). Členství v minoritní kategorii je nedobrovolné.
- **Stereotypy** – rysy značící intelektovou, morální i kulturní méněcennost (podřízenost), případně nezahrnují rysy se značně kladným významem.
- **Diskriminace** – zacházení s jednotlivci podle jejich příslušnosti k sociální kategorii, např.: omezení ve vzdělání, určitých zaměstnání či nesmějí volit.
- **Předsudky** – neuctivé jednání, podezírání i pohrdání k minoritním skupinám. Jejich znaky (fyzické, kulturní a mentální) jsou znevažovány, častým terčem posměchu.

- **Sociální normy** – předsudky, stereotypy a diskriminace jsou zcela běžné a rozšířené ve společnosti, mají tzv. charakter sociálních norem. Soc. normy jsou většinou pozitivně přijímány zkoumanými skupinami, někdy jsou podporovány, jindy alespoň tolerovány i mocenskými strukturami.
- **Kolektivní sebeuvědomění** – minority si uvědomují sebe samé, jejich historii, přesvědčení, hodnoty i způsoby, kterými se druzí k nim chovají, což je vede ke zkušenosti „lidi stranou“.
- **Kolektivní akce** – minority je používají k řešení své situace.

V našem případě minoritu tvoří muslimové. Hnilica (2010, s. 20-21) ovšem upozorňuje na zavádějící fakt, že diskriminující stranou nemusí být pouze majorita. Ve světě je zcela běžné, že minorita naopak diskriminuje příslušníky majority. Tyto formy diskriminace, pak souhrnně označuje za heterodiskriminaci. Úplně jiným případem, který je též ve společnostech běžný, je autodiskriminace, kdy příslušníci minority (či majority) diskriminují příslušníky vlastních řad, vlastní kategorie. V této práci nás ovšem zajímá případ, kdy majorita diskriminuje a tvoří si předsudky proti minoritě (muslimům), konkrétněji chceme zjistit, jestli opravdu předsudky vůči islámu v naší společnosti jsou.

2.4 Náboženské předsudky

Jak jsme si mohli všimnout z různých definic, předsudků existuje celá řada. Předsudky mohou být založeny na celé škále nejrůznějších faktorů, počínaje pohlavím, věkem, rasou, dále sexuální orientací, národností, nejrůznějšími socioekonomickými stavy nebo náboženstvím. Díky těmto faktorům následně rozlišujeme typy předsudků. Mezi nejrozšířenější a nejznámější patří: sexismus, rasismus, homofobie, xenofobie, nacionalismus či náboženské předsudky. (Cherry, 2020, online)

O každém z těchto předsudků by se mohla vytvořit další odborná práce, proto se v této části budeme věnovat pouze náboženským předsudkům, jež souvisí s problematikou, kterou v této práci rozebíráme. V knize O povaze Předsudků (Allport, 2004, s. 459-471) autor upozorňuje na fakt, že v každém velkém náboženství je samozřejmě spousta odlišností, avšak i řada shodných názorů, která je ve výsledku spojuje. Například každé náboženství vnímá své myšlenky, názory a učení za absolutně pravdivé. Ač je toto spojuje, zároveň to bývá jednou z příčin konfliktů, jelikož tyto „náboženské pravdy“ se liší, odporují si. Dle Allporta nejrazantnější střety nastávají, když se misionáři z dvou

různých vyznání snaží přivést jiné jedince/skupinu na jejich víru, pak nastává rozpor jejich názorů a pravd (např.: spor křesťanských a muslimských misionářů v Africe).

Pravdou dle Allporta však zůstává, že žádnému náboženství se nepodařilo sjednotit celý svět. Všechny religiozity mají neshody ve své víře a tím spíše svět rozdělují. Avšak řada z nich se snaží o snížení rizika konfliktů např.: zakazují kruté zacházení s nevěřícími, milost je pro ně ctností či tvrzením, že cizí skupiny žijí v klamu, ale mohou být skrze milost Boží spaseny v pravý čas. Ve skutečnosti existují dva pohledy věřících na jiná náboženství. Náboženská výchova může mít na jedince buď negativní dopad a naučí je spíše opovrhovat jinými náboženstvími i kulturními skupinami, nebo tato výchova věřící ovlivní zcela pozitivně a k jiným skupinám budou tolerantnější a empatičtí. (Allport, 2004, s. 461, 466)

Ač ovlivní věřící skupiny jejich náboženská výchova kladně či záporně, klíčovým argumentem, proč se náboženství stává semeništěm předsudků, není spojeno s pouhou vírou, defacto „*bývá jádrem celé kulturní tradice*“. Příkladem si můžeme uvést tvrzení Allporta, který o islámu píše, že je více než náboženství. Islám je: „*pevný svazek příbuzných kultur, jejichž nositeli jsou příbuzná etnika, oddělená ostrou čarou od nemuslimského světa*“. Jiným příkladem by mohli být Židé, kteří jsou považováni více za rasu či národ nežli za náboženství. (Allport, 2004, s. 61)

Zde si toto tvrzení můžeme opřít o vlastní důkaz. V České republice ubývá věřících lidí, což nám na příklad dokazují výsledky sčítání lidu, které jsou dostupné na webových stránkách Českého statistického úřadu (Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu – 2011, 2014, online). Ačkoli věřících křesťanů mezi našim obyvatelstvem ubývá, tradice, zvyky i svátky stále čeští obyvatelé dodržují. Z čehož vyplývá, že ačkoli věřících křesťanů mezi obyvateli ČR ubývá, jádro naší kultury je protkáno křesťanstvím.

Dalším podstatným faktorem zůstává tvrzení, že náboženské konflikty jsou pouze zneužívány pro opodstatňování a šíření nenávisti odlišných kultur. Allport (2004, s 463-464) vyjádřil, že právě náboženské konflikty bývají ve skutečnosti zaměňovány s „náboženským fanatismem“, což zapřičiňuje ospravedlňování zájmů vlastní nadřazené kultury s náboženstvím (zaměňování etnocentrických zájmů s náboženstvím). Jinak řečeno náboženství se stává obhájcem nadřazenosti vlastní skupiny a umožňuje tak argumentaci pro otevřené pohrdání cizími skupinami.

Na předchozí myšlenky navážeme Allportovým tvrzením, že lidé bez náboženství mají méně předsudků než věřící. Je-li toto tvrzení pravdivé, pak by měli být obyvatelé České republiky mnohem tolerantnější vůči islámu i jakémukoli jinému náboženství. Pravdou zůstává, že česká společnost je kulturním založením křesťanská, a proto pochopení cizích kultur může být i tak složité, ačkoli křesťanů dle statistik ubývá. Pravý konflikt by pak nebyl kvůli náboženství jako takovému, ale kvůli netoleranci cizích kultur celkově, v našem případě by se jednalo o intoleranci islámské kultury. (Allport, 2004, s. 466)

2.5 Co udělat pro snížení předsudků?

Na závěr celé kapitoly o předsudcích tuto podkapitolu věnujeme otázce, jak je možné bojovat s předsudky a snažit se o jejich snížení. V dříve zmíněném článku *How People's Prejudices Develop* (Cherry, 2020, online) se přesně touto otázkou autorka zabývala, jelikož považovala za důležité nejen zkoumání důvodů, proč k předsudkům vlastně dochází, ale zároveň chtěla vědecky podtrhnout fakta, jak je možné předsudky snížit, popřípadě odstranit. Na tyto metody se zároveň podíváme kriticky, abychom v nich našli jisté omezení, limity.

První technikou, kterou v článku autorka uvádí je školení lidí, aby byli empatičtější vůči členům jiných skupin. Úkolem školených lidí je představit si, že jsou ve stejné situaci jako příslušníci z jiných skupin, čímž se do nich vcítují, zkouší si, jak by v dané situaci reagovali a zároveň se tím snaží lépe porozumět činům jiných lidí. Mezi další metodu, jež se užívá ke snižování předsudků, řadíme informování lidí o nesrovnalostech v jejich vlastních přesvědčeních. (Cherry, 2020, online)

V těchto prvních dvou technikách můžeme vidět jistá úskalí. Zprvu bylo by vhodné, kdyby obě tyto metody činila školená, znalá osoba např.: psycholog či psychoterapeut. Za druhé je potřeba patřičného zájmu školených/informovaných osob, aby tyto metody neprocházely tzv. jedním uchem tam a druhým hned ven. Třetím faktem zůstává, že tyto metody jen těžko ovlivní jedinec sám, spíše je třeba další osoby, která tyto nesrovnalosti, předsudky bude ochotna urovnávat.

Třetí zmíněnou metodou v článku je získávání veřejné podpory a povědomí o sociálních normách proti předsudkům (Cherry, 2020, online). Tato technika by mohla být např.: vhodná u studentů, kterým by školení lidé rozšiřovali povědomí o této problematice. Jedním z psychologických témat rámcových vzdělávacích programů pro gymnaziální

vzdělávání, který tuto myšlenku splňuje, nese název stereotypy a předsudky jako myšlenkové chyby (Machovcová, 2018, online). Ačkoli tento fakt je bezesporu pozitivní, můžeme se domnívat, že by takovýto program byl vhodný u většiny středních škol, aby nejen žáci gymnázií měli přehled a kritický pohled na problematiku předsudků.

Mezi zbývající metody, které autorka v článku uvádí patří: zvyšování kontaktu s členy jiných sociálních skupin a přijímání zákonů i předpisů, které požadují rovné a spravedlivé zacházení pro všechny skupiny lidí (Cherry, 2020, online). Oproti předchozím technikám tyto musí chtít každý jedinec sám. Nikdo nemůže k něčemu takovému někoho plně přinutit, aby takovéto techniky měly skutečně pozitivní odraz v osobnosti každého individua. Tudiž rozdíl v těchto metodách tkví v tom, jestli je člověk dokáže ovlivnit sám či k tomu potřebuje jinou osobu. Jistě bychom dokázali najít další limity těchto technik, avšak pro účely této práce nám tyto myšlenky postačí a přesuneme se k stěžejní problematice práce, která navazuje na tuto kapitolu, a to islamofobii.

3 ISLAMOFOBIE

Novodobý termín islamofobie se objevil v odborných člancích ke konci minulého století a postupně se dostal od odborníků k veřejnosti. Tento pojem od samotného počátku až do dnešní doby je předmětem diskusí a sporů, zdali je jeho užívání v odborné rovině adekvátní či nikoli. K těmto rozepřím se vrátíme v následujících odstavcích této práce, přesněji u původu i definice tohoto pojmu. Předtím než vymezíme význam tohoto slova, rozebereme si, kdy a kde se objevil poprvé. V poslední části blíže analyzujeme specifika české islamofobie.

3.1 Původ slova

Ostřanský (2014, s. 85) i Kropáček (2002, s. 137/8) se shodují, že poprvé se termín islamofobie, respektive v originále islamophobia, objevil v Anglii koncem osmdesátých let předešlého století, avšak se používá od roku 1991 (dle autoritativního Oxfordského slovníku angličtiny). Jak jsme řekli v úvodu této kapitoly a jak tvrdí většina autorů, kteří o islamofobii píšou, dodnes nepřevládá jednota kolem korektnosti užívání tohoto pojmu, dokonce ani ohledně toho, co tento termín má vyjadřovat.

Dále pak Ostřanský (2014, s. 85) upřesňuje, že termín islamofobie se na jedné straně nelíbí samotným protiislámským aktivistům, tak zároveň na druhé straně se nelíbí ani značné části akademiků. Aktivisté ho odmítají, protože v něm vidí generalizující a ponižující nálepku, která má ve svém důsledku pouze umlčet jakoukoli kritiku muslimů obecně. Mnoha akademikům (např.: Fred Halliday, Gilles Kepel) pojem nevyhovuje z důvodu zaujatosti, jež je nevhodná ve společenskovedním prostředí.

Spor mezi přívrženci a odpůrci pojmu islamofobie, přispěl k úsilí řádně vymezit jeho hranice mezi objektivní kritikou a negativními sociálně psychologickými projevy, jež úzce souvisí s xenofobií a diskriminací. Tato snaha se odrazila v průkopnické studii, kterou vydala britská nadace The Runnymede Trust roku 1997. Tato nadace vymezila: „...*osm kritérií, jak rozlišit otevřený a uzavřený pohled na islám, přičemž ten otevřený umožňuje věcnou a oprávněnou kritiku, zatímco uzavřený vede obvykle k islamofobii...*“ (Ostřanský, 2014, s. 85) Těmto kritériím se budeme více věnovat v samostatné části.

Tentýž autor v publikaci *Islám v srdci Evropy* (Ostřanský, 2007, s. 446) doplňuje, že The Runnymede Trust je organizace, která se zaměřuje na boj s rasovou diskriminací a zabývá se udržováním blízkých vztahů mezi etnickými menšinami. Právě díky výzkumu této organizace záhy vstoupil celosvětově zájem o tuto problematiku. Tento pojem vešel do povědomí našeho státu (tzv. zdomácněl) a s tímto zanícením se záhy začalo překládat i mnoho anglických děl o islámu a muslimech do češtiny.

Můžeme pozorovat posun tohoto pojmu, jelikož současně se nevyskytuje pouze v české publicistice, jak tomu bylo na přelomu století, ale pracuje s ním i řada odborníků a autorů z akademických kruhů, ačkoli ne vždy zcela souhlasí s jeho užíváním. Tento pojem můžeme najít v běžných fórech a diskusích na internetu či v televizi. Aktuálně jsme si pověděli, kde se tento termín vzal a v následující části práce si řekneme, co konkrétně islamofobie znamená.

3.2 Definice

Nejprve se podíváme na stručné definice ze dvou slovníků. Britský oxfordský slovník islamofobii definuje jako: „*Nechut' nebo předsudky vůči islámu nebo muslimům, zejména jako politické síly.*“ (Lexico, 2021, online). Z této definice je patrné, proč jsme se v předchozí kapitole věnovali právě předsudkům a jak úzce islamofobie souvisí s problematikou předsudků. Druhá definice pochází také z Anglie, konkrétněji z Collins dictionary (2021, online), kde islamofobii vymezují jako: „*nenávisť nebo strach z muslimů nebo z jejich politiky či kultury*“. Důvod, proč jsme vybrali právě britské slovníky je prostý, jak jsme podotkli dříve, tak pojem islamophobia pochází právě z anglického prostředí.

Další definice pramení z knihy *Islamofobie po česku* od Ostřanského a kolektivu (2017, s. 34), kteří tvrdí, že pod výrazem islamofobie si můžeme představit pestrou řadu projevů, které sdělují povýšenost, nadřazenost vůči muslimům v podobě předsudků či negativních stereotypů, diskriminace nebo přímo nenávisti. Autoři pak mimo samotnou definici také poukazují na paradox islamofobie, tedy zdůrazňují, že nádech tohoto pojmu není zcela pozitivní, nýbrž přesně naopak, proto jistě stojí za zamyšlení vhodnost označováním výrazy jako jsou islamofob, islamofobní, islamofobie apod. Toto vymezení má blízko k definici z oxfordského slovníku, která poukazuje na paralelu s předsudky, avšak zároveň tuto formulaci rozšiřuje o nadřazenost či diskriminaci.

Následující vymezení, na které se podíváme, pochází z publikace Atlas muslimských strašáků od zmíněného autora Ostřanského (2014, s. 85), který píše, že islamofobie má mnoho forem, které můžeme více či méně vnímat. Od zhuštěného šíření nenávisti na internetu, televizi či dalších médiích, přes úsečné obrázky „nepřátel“, jež v řadě jedinců podnítl stereotypizaci, až po pokusy několika politiků, čas od času vytáhnout „islámskou kartu“. Tímto způsobem jsme od jednoho autora viděli dvě různé formulace, které se neodlišují, nýbrž dohromady tvoří jednotnost a celek a vhodně se doplňují. Ostřanský je jednou z nejvýraznějších českých osobností, jež se vyjadřuje k islámu.

Další významnou osobou, která je na české scéně prezentována společně s islámem, orientalismem a islamofobií je Kropáček, jak jsme se mohli dočíst v kapitole o islámu. V publikaci Islám a západ Kropáček (2002, s. 141) píše, že islamofobní projevy mají a dříve měly tisíce a jednu tvář. Řada z těchto islamofobních řečí, činů či jiných projevů se ukazuje veřejně, staví se tak na odív s jakousi okázalou pýchou a jiné můžeme nalézt ve skryté podobě. Dle autora islamofobii nalezneme ve vyjadřování politiků v různých debatách a interview, v akademické rovině, v diskriminačních praktikách či xenofobní kriminalitě kohokoliv jiného.

Mimo jiné Kropáček (2002, s. 138) zmiňuje novotvar anti-muslimism, který místo termínu islamofobie navrhnul Fred Halliday. Tento termín neměl vyjadřovat pouze postoj proti islámu jako náboženství, ale zároveň proti muslimům a arabskému světu celkově. Avšak termín anti-muslimism navrhovaný právě Hallidayem byl méně úspěšnější než námi rozebíraný pojem islamofobie. Výraz islamofobie se postupně rozšířil po celém světě, jakožto fenomén, který vyjadřuje protimuslimské smýšlení, činy i mluvu.

V norském článku What is Islamophobia (Berntzen a Rambøl, 2020, online) autoři vyzdvihují, že islamofobie je nejpoužívanějším výrazem k odůvodnění předsudků, negativních nálad a nepřátelství vůči muslimům a islámu. Tímto vyjádřením se autoři shodují s hlavními myšlenkami oxfordského slovníku a uchopením Ostřanského i Kropáčka. Dle článku tento jev není založen pouze na smýšlení islámu jako náboženství, ale i představách o muslimech jako etnické a kulturní skupině. Na tento fakt upozorňoval např.: Halliday, který jak jsme řekli výše, preferoval výraz anti-muslimism. Dále semůžeme dočíst, že islamofobní smýšlení vykresluje islám i muslimy jako existenční hrozbu pro nemuslimy a celkově Evropu (tzv. teorie „Eurabie“ vyjadřuje tajný plán

muslimských vůdců islamizovat Evropu). Autoři pak v článku poukazují na paralelu, že muslimové se stali „novými Židy“, jelikož jsou nejhorší a nejohroženější menšinou.

V článku Islamofobie a kritika islámu v České republice autorka Popovová (2018, online) shrnuje poznatky různých autorů o islamofobii a následně ji vysvětluje jako negativní sociálně-psychologický jev, jenž souvisí s xenofobií, rasismem a diskriminací, avšak upozorňuje i na fakt, že termín islamofobie se často užívá jako agresivní nálepka, která má za úkol zdiskreditovat, znevážit odpůrce islámu. Z tohoto důvodu je ve společnosti těžké rozlišit islamofobní příhody (incidenty) od rasistického útoku či hádky, která může mít zcela jiný stimul nežli náboženství. Autorka tím upozorňuje na problém, který se pojí s nejednotnou definicí samotného pojmu, který je často zahrnutý do širšího konceptu spojeného s rasismem a rasovou diskriminací.

O problematice vymezení a věcného uchopení tohoto pojmu pojednává také kapitola v knize Islamofobie po česku (Ostránský, 2017, s. 52-53), kterou jsme si výše již zmínili. Zde se můžeme dočíst, že před samotnou definicí se častěji upřednostňuje výčet charakteristik, jelikož se liší spisovatel od spisovatele. Autoři pak vyzdvihují Baršu, který islamofobii pokládá za odpor, negativní postoj vůči islámu jako náboženství a politické ideologii. Barša přivedl na českou scénu termín xenofobie, kdy novodobě nevidí základ xenofobie v neudržitelném rasismu, ale právě v islamofobii. V tomto případě bychom mohli dle autorů islamofobii považovat za novodobého nástupce rasismu, který je v civilizovaných zemích neakceptovatelný. Z tohoto důvodu se pak o islamofobii mluví jako o „kulturním rasismu“.

Nyní se podíváme na výčet charakteristik a projevů z článku Islamophobia in Europe (2019, online), které vymezují přesněji islamofobii. Zde je tento termín popsán jako iracionální nepřátelství, strach či nenávisť k muslimům, islámské kultuře i jako aktivní diskriminace těchto skupin i jednotlivců. Islamofobie se v Evropě projevuje rozmanitě v různých zemích skrze individuální postoje a chování politiků, organizací i institucí. Následně si uvedeme výše zmíněný výčet:

- Fyzické či slovní útoky na majetek, bohoslužby a lidi (patrný viditelný projev náboženské identity, např.: zahalené ženy);
- verbální nebo online hrozby násilí, urážky a zneužívání (sociální sítě);
- přístup politiků nebo právních předpisů (nepřiměřené omezování svobod náboženského vyznání, zákaz se zahalovat, zakrývat obličej či budovat mešity);

- diskriminace ve vzdělání, zaměstnání, bydlení či přístupu ke zboží a službám;
- etnické a náboženské zneužívání policie (ustanovení protiteroristické policie);
- veřejná prohlášení některých novinářů či politiků, které vedou ke stigmatizaci muslimů jako skupiny.

Pokud bychom doopravdy chtěli na tento pojem nahlížet jedním směrem, tak by bylo vhodné, pro účely této práce, zachovat ryze neutrální pohled, o kterém též píše Ostránský (2017, s. 46-48), který tvrdí, že nelze islamofobii identifikovat s tvrdou a nepřesnou kritikou islámu, avšak není vhodné ji považovat ani za obranu muslimů a islámu. Zde se pozastavíme u ujasnění podstatného jména kritika, kterým autor myslí iracionální a neodůvodněnou kritiku, čímž nemíní vyhýbat se jakékoli kritice, ale kritizovat islám konkrétním a racionálním způsobem, bez negativních stereotypů či předsudků. Za důležitou a výslednou myšlenku u uchopení významu islamofobie pak považujeme netíhnout ani k jednomu z extrémů a snažit se klást důraz na vlastní racionalitu.

Jak jsme již dříve zmínili, definic obecně existuje mnoho, v něčem se liší a v něčem shodují. Mnoho odborníků i laiků by jistě polemizovalo o korektnosti užívání tohoto pojmu, což jsme si stanovili na čistě neutrální rovinu, z důvodu nezaujatosti. Účelem této práce je, abychom si na tuto rozepři udělali vlastní názor a zároveň, abychom měli hlubší ponětí o existenci tohoto pojmu a nahlíželi na něj racionálněji. K větší otevřenosti a racionalitě nám může pomoci následující část, kde si uvedeme otevřené a uzavřené názory, jak jej poprvé formulovala britská nadace The Runnymede Trust.

3.3 The Runnymede Trust – otevřené a uzavřené názory

Začátkem 90. let 20. století se výše uvedená nadace The Runnymede Trust zabývala především antisemitismem, avšak společenské potřeby vedly k ustanovení komise, která hlouběji prozkoumá novodobější problematiku nazvanou islamofobie. Komise roku 1997 vydala rozsáhlou zprávu s názvem Islamofobie – výzva pro nás pro všechny, kde autoři rozlišili uzavřené a otevřené názory na islám. Tato diferenciací měla a má umožnit jasně rozpoznat, jaké chování a názory patří do problematiky islamofobie. Pro představu si níže uvedeme tabulku, kterou autor převzal ze zmíněné studie Islamophobia – a Challenge for Us All. (Kropáček, 2002, s. 144)

Tabulka 1 – Uzavřené a otevřené názory na islám

Uzavřené názory na islám	Otevřené názory na islám
1. Monolitický: Islám nahlížen jako jediný, statický, monolitický blok, nereagující na nové skutečnosti.	Rozrůzněný: Islám nahlížen jako rozrůzněný a progresivní, s vnitřními rozdíly, diskusemi a vývojem
2. Oddělený: Oddělený a jiný – a) nesdílí cíle nebo hodnoty s jinými kulturami, b) není jimi ovlivňován, c) neovlivňuje je.	Interaktivní: Vzájemně souvisí s jinými vírami a kulturami – a) sdílí s nimi některé hodnoty a cíle, b) je jimi ovlivňován, c) obohacuje je
3. Nižší: Je vůči západu nižší – barbarský, iracionální, primitivní, sexistický	Jiný: Je zřetelně jiný, nikoli však méněcenný, a zaslouží si úctu
4. Nepřítel: Je násilný, agresivní, představuje hrozbu, podporuje terorismus, má svou roli ve „střetu civilizací“.	Partner: Je již dnes nebo potenciaálně partnerem ve společném podnikání a při řešení společně sdílených problémů.
5. Manipulativní: Je politickou ideologií, užívanou pro politické nebo vojenské cíle.	Upřímný: Je ryzí náboženskou vírou, kterou jeho věřící upřímně prožívají.
6. Kritika Západu odmítnuta Kritika Západu ze strany islámu se okamžitě odmítá.	Kritika Západu zvažována: Kritika Západu a jiných kultur se bere vážně a diskutuje se o ní.
7. Diskriminace hájena: Nepřátelství k islámu slouží k ospravedlnění diskriminačních praktik vůči muslimům a k exkluzi muslimů z majoritní společnosti.	Diskriminace kritizována: Diskuse a spory s islámem neoslabují úsilí o potírání diskriminace a exkluze.
8. Islamofobie považována za přirozenou: Protimuslimské nepřátelství se přijímá jako přirozené a „normální“.	Islamofobie považována za problematickou: Kritické názory na islám jsou samy podrobovány kritice, aby nebyly nepřesné a nespravedlivé.

Zdroj: Islamophobia – Challenge for Us All (in Kropáček, 2002, s. 144/5)

Touto tabulkou jistě nekončí tato rozebíraná problematika, avšak nám může pomoci k větší otevřenosti názorů a vhledu do této problematiky. Mimo jiné je z tabulky patrné, že každá mince má dvě strany, nad čímž by měl uvažovat každý, dříve, než něco poví či šíří, nežli si to ověří. Je zřejmé, jako se liší projevy, charakteristika a definice islamofobie u autorů, stejně tak se odlišují názory každého jedince. Tato různorodost je patrná i v různých státech. V Česku je tato rozepře specifická, jelikož jsme jednou z mála zemí, která je minimálně dotknuta islámem, o čemž budeme více hovořit v následující podkapitole, kde si zmíníme některá specifika islamofobie konkrétně na českém území.

3.4 Specifika české islamofobie

Výše jsme podotkli, že Česká republika se v problematice islamofobie a otázky muslimů liší. Na tento paradox upozorňuje řada uvedených autorů, včetně Ostřanského (2014, s. 86), který poukazuje na fakt, že v naší zemi je více odpůrců islámu nežli počet muslimů, kteří zde žijí. Dále také podotýká, že islamofobní projevy nalezneme, jak na internetu a sociálních sítích, tak ve výrociích některých politiků, jako například Tomio Okamury, který je obecně známý šířením strachu a paniky skrze tuto problematiku. Těchto projevů si můžeme všimnout i na akademické půdě, konkrétně třeba v časopise Dingir nebo v příspěvcích mezinárodní konference, jež se konala v Praze roku 2013 a je známá jako Islamophobia in Czech Republic and Europe.

Podobného názoru je i islamolog a arabista Mendel (Mendel et al 2007, s. 134/5), který vyzdvihuje myšlenku, že v českém prostředí jsou nejčastější plytké diskuse o některých sociálních či kulturních zvycích, které jsou v rozporu s těmi našimi, popřípadě rozdíly v zákonodárství, které mnoho obyvatel považuje za nepřijatelné, zastaralé. Doslovně pak Mendel píše: *„Česká islamofobie se projevuje prezentací lži a polopravd, s plochými interpretacemi, z nichž je znát prostá neznalost problému, soustavným vnášením neklidu do veřejnosti, vytvářením účelově negativního mínění o stoupencích islámu a tendenčním využíváním nebo přijímáním postojů českých, ideologicky vyhraněných organizací a jejich aktivistů...“* Mezi takovéto výrazné organizace autor pak řadí Občanský institut v čele s Romanem Jochem (naoko se tváří jako nezávislý analytici či religionisté). Dále jsou výrazné činnosti některých novinářů a aktivistů demokratických parlamentních stran. (Mendel et al 2007, s. 134/5)

Ačkoli se názor Mendela může zdát ostře islamofilní (tzv. „sluníčkářský“), jak by řekla řada odpůrců pojem islamofobie nás může vést ke kritickému myšlení. Z výše uvedených zdrojů vyplývá, že osobní zkušenost české veřejnosti s islámem a muslimskými komunitami je mizivá a veřejnost pak spíše vychází z laciných zpráv z médií o teroristických útocích v zahraničí, které jsou často vyhocené a přefiltrované do pouhé hrsti pravdy, konfrontací o nošení burek, nikábů či jiných muslimských šátků, bojů v Afghánistánu a Iráku, nebo dokonce od radikálních politiků, kteří se nepatřičně vyjadřují k migraci muslimů. Tyto myšlenky si více ověříme v dotazníkovém šetření praktické části této bakalářské práce.

Proměna chápání a zobrazení muslimů se v průběhu 50 let celosvětově radikálně změnila. Příkladem si můžeme uvést filmové ztvárnění Arabů, kdy v 70. letech otrokáře a pouštní šejky vystřídali ropní šejkové, až po znázornění muslimů jako teroristů, kteří se modlí a následně vraždí. Tato stereotypizace ovlivnila nejen Američany, ale celý svět. Další radikální změna v pohledu na muslimy nastala po teroristických útocích 11. září 2001 (Kropáček, 2002, s. 139). Další často proklamovanou záležitostí v médiích je problematika migrace muslimů, která se České republiky nedotýká v takové míře, jako větších a bohatších států Evropy. V článku *Islamophobia in Europe* (2019, online) se můžeme dočíst, že v Evropské unii žije přibližně 20 milionů lidí vyznávajících islám, což oproti tomu je pár tisícům muslimů u nás minimální počet (o problematice počtu muslimů v ČR jsme se bavili více v kapitole o islámu).

Celosvětově se vedou diskuse o tom, jestli má v dnešní době dialog s islámem smysl. Tento dialog by mohl vést k vzájemnému pochopení všech kultur, avšak mu musí být všichni účastníci otevření. V knize *Islám v českých zemích* (Červenková, 2009, s. 135-150) o této problematice více píše Khoury, kterého do češtiny přeložila Sitaňová. V článku se nemluví pouze o chápání a solidárnosti mezi křesťany a muslimy, ale o porozumění a důvěře celého západního a východního světa s islámským světem. Musíme všichni brát v potaz rozepře v minulosti, různorodost v oblasti morálních hodnot či jinakost v politické oblasti, avšak dialog má smysl pouze tehdy, když všichni upřednostníme společné zájmy a budoucnost.

Ač chceme či nechceme, žijeme v 21. století, kdy žijeme v tzv globalizovaném světě, kdy se svět propojuje v jednu velkou společnost a nemůžeme problém řešit pouze válkami o půdu a tvrzením, že muslimy a islám tu zkrátka nechceme, že je to jen naše území a kultura (propojení tématiky islamofobie a globalizovaného světa použil také Kropáček v předmluvě knihy *Islamofobie po česku*). Pak je nechceme v našem okolí/republice či městě, protože jsou jiní a zároveň současná doba nás vede k úsilí, které cílí k univerzalitě celého světa. Z tohoto důvodu by vize o globalizaci postrádaly smysl, myšlenka o vzájemné pomoci a ideje kulturní nezávislosti by byla pouhým klamem a utopií. Chce to se na tento problém podívat ze všech úhlů, o což jsme se v této práci pokusili. Zdali jsme uspěli posoudí každý čtenář sám. Tímto jsme plně vyčerpali teoretické poznatky, které v této práci měly zaznít, a následně bude představena praktická část práce, která se právě o tyto poznatky opírá.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ ZAMĚŘENÉ NA POHLED ADOLESCENTŮ NA PROBLEMATIKU ISLAMOFOBIE

V této části práce se budeme věnovat vlastnímu výzkumnému šetření. Nejprve si uvedeme cíl výzkumného šetření, následně si představíme, jakou metodologii jsme využili ke sběru dat. V neposlední řadě si specifikujeme náš výzkumný soubor, přesněji charakterizujeme si vybranou cílovou skupinu. Poté si řekneme, jak probíhala analýza získaných dat a samotný průběh výzkumu. Nakonec, než se přesuneme k výsledkům průzkumného šetření, si stanovíme hypotézy, které později vyvrátíme či potvrdíme.

4.1 Cíle výzkumného šetření

V tomto průzkumném šetření budeme zkoumat pohled adolescentů na problematiku islamofobie, jak vyplývá z názvu samotné bakalářské práce. Záměrem výzkumu je zjistit, jak dospívající a mladí dospělý pohlíží na islám a jev zvaný islamofobie a zároveň jestli sami nejsou naklonění proti muslimům či jestli mají více otevřený, kladný pohled na islám. Celkovým cílem celé práce je zjistit, jestli islamofobie představuje sociálně patologický jev u mladších generací či nikoli.

Nejprve si ověříme základní znalosti respondentů o islámu, abychom zjistili v případě jejich negativního nahlížení na toto náboženství, zdali se nejedná o pouhý předsudek. Dále se pokusíme odhalit, čím se jim věřící muslimové jeví jiní, odlišní a zdali znají pojem islamofobie. Dalším menším cílem je zjištění, jakou adolescenti mají zkušenost s příslušníky vyznávající islámskou víru.

Pomocí vybraných otázek budeme účelně zkoumat, zdali se již dříve setkali s muslimem či muslimkou a jaký z toho měli případně pocit. Dílčím odhalením bude, kde nejčastěji respondenti získávají informace spojené s islámem (škola, rodina, televize, internet apod.). V poslední části průzkumu budeme odhalovat postoje adolescentů na islám, čímž zjistíme jejich názory a vztahy vůči muslimům a islámskému náboženství. Zároveň v tomto segmentu odkryjeme nejvíce, zdali je jejich pohled otevřený, uzavřený či prozatím neutrální.

4.2 Vybrané metody sběru dat

V průzkumném šetření jsme zvolili kvantitativní metodu s využitím dotazníku (viz příloha 1), který obsahoval uzavřené, polouzavřené i otevřené otázky. Výhodou dotazníkového šetření je možnost oslovit větší počet lidí. Respondenti v průběhu dotazníku odpovídali na 5 pomyslných částí a celkově na 20 otázek. První z těchto částí byla tzv. informační, kde jsme zjišťovali u respondentů pohlaví, věk a zdali studují, popřípadě co. V druhém sektoru jsme se zabývali více teorií, abychom mohli stanovit, jak tázaní znají či neznají islámskou víru a co si pod ni představují.

V třetí segmentu dotazníku jsme se dotazovali na zkušenosti účastníků dotazníkového šetření s muslimy a kde konkrétněji nejčastěji získávají informace spojené s islámem. V posledních dvou částech dotazníku jsme zkoumali, jaký postoj mají dotazovaní k muslimům a islámu skrze cílené otázky.

Kromě 3 základních typů otázek (otevřené, polouzavřené a uzavřené) jsme využili v dotazníku některé tzv. specifické typy otázek, které jsou vysvětlené a rozebrané v článku Typy otázek v dotazníku na internetové stránce survio (2020, online). Přesněji se jednalo o dichotomické otázky, Likertovu škálu a výčet položek. Příkladem si uvedeme přímo otázky z dotazníku.

Dichotomické otázky jsou dotazy, na které se odpovídá ano či ne, v našem případě se jednalo o uzavřenou dichotomickou otázku na příklad: „Setkali jste se již dříve s muslimem/muslimkou?“ Dalším druhem byl výčet položek, který byl použit v následující polouzavřené otázce: „Kde získáváte informace spojené s islámem?“ Respondenti mohli odpovědět: „ve škole, v rodině, od přátel, na internetu, v televizi, z knih, z novin, z časopisů či že se o toto téma nezajímají nebo měli možnost dát jiné a odpovědět jakkoli jinak“. Výběr možnosti jiné, činí z otázky polouzavřený typ.

Příkladem otevřené otázky (tzn. otázka, na niž může respondent napsat jakoukoli odpověď) je: „Jaká první 3 slova vás napadnou, když se řekne islám?“ Posledním využitým specifickým typem otázek byla tzv. Likertova škála, což je uzavřený typ otázek. Příkladem si uvedeme dotaz: „Jaký si myslíte, že je názor vaší rodiny na islám/muslimy? Tázaní mohli odpovědět z možností: „pozitivní, spíše pozitivní, neutrální, spíše negativní a negativní“.

4.3 Charakteristika cílové skupiny

Výběr vzorku (tzv. cílové skupiny) byl zúžen již v nadpisu práce na adolescenty. Pokud se podíváme na přesné věkové rozmezí adolescentů, tak se značně liší. Na adolescenty odlišně pohlíží autoři odborných publikací, tak i různé vědní disciplíny (právo, psychologie, sociologie apod.). V rozmezí naší práce se budeme spíše držet sociologického a psychologického pohledu.

Na internetové stránce encyklopedie Britannica vymezují adolescenci následně. Nejprve ji definují podle Světové zdravotnické organizace (WHO) jako přechodnou fázi růstu a vývoje mezi dětstvím a dospělostí. Adolescent je dle WHO osoba od věku od 10 do 19 let, avšak zároveň toto rozmezí spadá i do definici mladých lidí, kteří potírají věkovou hranici od 10 do 24 let. Dále v článku autor píše, že v mnoha společnostech je adolescence úzce srovnávána s obdobím puberty a souvisejících fyzických změn. Jinde je pojem adolescence chápan v širší rovině a zahrnuje celkové zrání osobnosti v rámci psychologické, sociální, morální i fyzické sféry. V těchto kruzích se adolescence vztahuje na období mezi 12 až 20 lety a je spíše ekvivalentem slova dospívání. (Csikszentmihalyi, 2021, online)

Dle publikace Adolescence od Macka (2003, s. 9) je v české terminologii adolescence vymezena věkem od 15 až 20 (22) let. Tento věk pokrývá z hlediska biologického plnou reprodukční zralost, ukončený tělesný růst, v psychologii potírá dosažení osobní autonomie. Dále toto období završuje z pohledu sociologie role dospělého a z pedagogického aspektu znamená završení vzdělání a následné získání profesní kvalifikace. Macek následně rozděluje adolescenci do tří fází. První je časná adolescence (10/11-13 let), následuje střední adolescence (14-16 let) a završuje ji pozdní adolescence (17-20 let). O pozdní adolescenci autor píše, že může trvat i mnohem déle, což dokazuje na faktu, kdy vysokoškolský studenti ve věku 19-24 let se častěji cítí být spíše adolescenty nežli dospělými.

S ohledem na tyto 2 publikace jsme se rozhodli věk ve výzkumném šetření zprůměrovat, čímž jsme následně stanovili věkové rozmezí adolescentů od 13 do 22 let. Ve výsledku jsme vynechali skupinu časných adolescentů a věkovou hranici posunuli až na vysokoškolské studenty. V dotazníku jsme stanovili možnost i jiný věk, kdyby tento výzkum někoho oslovil a chtěl se ho zúčastnit (v tomto případě jsme cílili na vysokoškolské studenty nikoli na mladší jedince).

4.4 Průběh výzkumu a analýza dat

Pro samotnou analýzu dat jsme využili webovou stránku google formuláře (2021, online), která průběžně třídila a analyzovala odpovědi od respondentů, kteří dotazníkové šetření vyplnili. Výhodou google formulářů je jeho bezplatnost, která se vztahuje i na vyšší počet lidí, kteří dotazník vyplní, přičemž u dotazníků od survia musí uživatel, který chce více než 100 odpovědí platit.

Samotný průzkum pak probíhal od 6. dubna do 20. dubna roku 2021. Nejprve byl dotazník poslán pouze vysokoškolákům. Po následných 2 dnech byl zaslán středoškolským studentům, konkrétněji dotazník vyplňovali žáci Gymnázia Ústí nad Orlicí a Vyšší odborné školy a střední školy zdravotnické a sociální Ústí nad Orlicí, kde vyšli především vstříc ředitelé škol, kteří dotazník šířili mezi své studenty. V neposlední řadě dotazník vyplňovali žáci 8. a 9. třídy Základní školy a Mateřské školy Libchavy, kde byly nápomocny třídní učitelky uvedených tříd. Všichni respondenti byli zároveň žádáni, aby dotazník šířili mezi své vrstevníky, čímž byla využita i technika tzv. sněhové koule.

4.5 Proveditelnost výzkumu a jeho limity

Uskutečnění výzkumu pomocí dotazníkové šetření záleží na řadě okolností. Zprvu závisí na počtu lidí, kteří jsou ochotni se šetření zúčastnit, vyplnit dotazník a svědomitě a pečlivě odpovídat na předem stanovené otázky. Druhý problém může vzniknout, pokud nejsou otázky srozumitelné, čemuž jsme se snažili předejít konzultací s vedoucím této práce. Za další limitu šetření můžeme považovat nemožnost rozvést některé myšlenky a otázky, které u tázaných vyvstanou či na možné zkreslení odpovědí, což může nastat v případě, že se stydí za svůj názor.

Další nevýhodou online dotazníkové šetření může být zkreslení získaných údajů, které si v rovině znalostí mohli tázaní hledat na internetu. Posledním faktem, který si uvedeme se vztahuje k současné době a je jím nemožnost žádat o vyplnění a pomoc osobně vlivem epidemie a následných mimořádných a ochranných opatření, které mimo jiné zakazují osobní přítomnost studentů ve školách. Osobitější by bylo navštívit předem žádané školy o pomoc s vyplňováním dotazníků namísto psaní ředitelům škol na email, zdali by byli ochotni rozeslat průzkum mezi své studenty. Pravdou zůstává, že pouze 2 z 6 žádaných středních škol na žádost odpověděly.

4.6 Stanovení hypotéz

Gavora v publikaci Úvod do pedagogického výzkumu (2010, s. 63-67) o hypotéze tvrdí, že je vědecký předpoklad, což znamená, že hypotéza je vyvozena z vědecké teorie. Následně je hypotéza výzkumným šetřením (empiricky) potvrzena či vyvrácena. Dle Gavory existují tři „zlatá pravidla hypotézy“. Prvním pravidlem je, že hypotéza je oznamovací věta, tvrzení, které je ke konci výzkumu vyvráceno či přijato. Druhou podmínkou je, že hypotéza značí vztah mezi dvěma proměnnými. Posledním pravidlem zní, že hypotéza se musí dát empiricky zkoumat (testovat) a zároveň, že proměnné hypotézy musí jít měřit či kategorizovat. Následně si uvedeme hypotézy k našemu průzkumu:

H1: Většina respondentů zná charakteristické rysy islamofobie.

H2: Alespoň polovina tázaných zaškrtně správně, které pojmy nepatří mezi Pět pilířů islámu.

H3: Nejvíce tázaných získává informace o islámu na internetu či v televizi.

H4: Alespoň polovina respondentů nahlíží na islám negativně.

H5: Alespoň třetina tázaných se necítí v bezpečí, když slyší o muslimech/islámu.

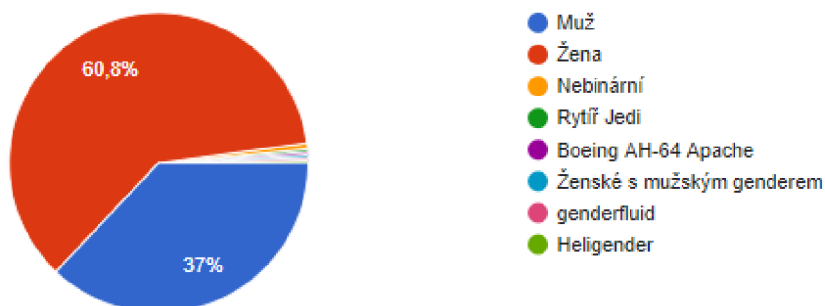
H6: Polovina respondentů se k islámu vyjádří neutrálně.

5 VÝSLEDKY A DISKUSE K VÝZKUMNÉMU ŠETŘENÍ (ANALÝZA DAT, VÝSLEDKŮ A JEJICH VYHODNOCENÍ)

Cílem této kapitoly je zveřejnit výsledky výzkumného šetření na téma Pohled adolescentů na problematiku islamofobie. Dotazník, který byl rozdělen na pět částí (informační, teoretickou, zkušenostní a dvě postojové), vyplnilo celkově 333 respondentů. Z první otázky, která zjišťovala pohlaví, se dozvídáme, že odpovědělo 202 žen (60,8 %) a 123 mužů (37 %). Jeden dotazovaný neodpověděl a zbylých 6 zaškrtnulo možnost jiné, konkrétněji pak jednotlivci napsali: heligender, genderfluid, ženské s mužským gender a nebinární. Zbylé 2 odpovědi na tuto otázku zněly: Rytíř Jedi a Boeing AH-64 Apache, což můžeme vnímat poněkud jako dětinské reakce od těchto jedinců, kteří nebrali zcela seriózně tuto otázku a je možné, že jejich odpovědi v rámci celého výzkumu nemuseli patřit k těm validním.

Pohlaví:

332 odpovědí

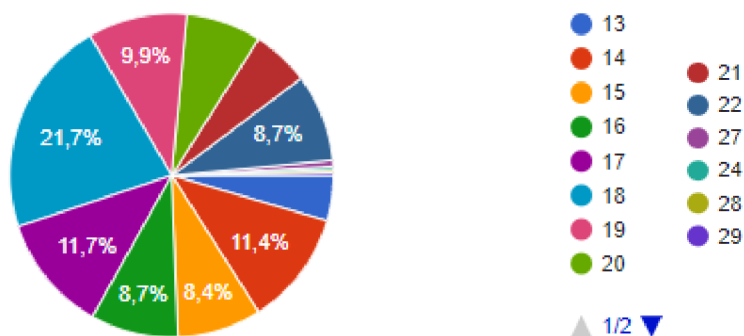

Graf 1 – Pohlaví (otázka č. 1)

V druhé informační otázce respondenti uváděli svůj věk. Odpovědi, jež můžeme vidět na grafu 2, byly poměrně rozmanité, přehledněji a podrobněji je pak můžeme vyčíst z tabulky 2. Z věku je patrné, že dotazník vyplnilo nejvíce středoškoláků, přesněji 173 jedinců (52 %), kteří zaškrtnuli věk 16-19 let. Druhý výrazný vzorek tvořili žáci základních škol, konkrétněji 81 osob (24,3 %), utvořila věková skupina 13-15 let. Nejméně odpovědi bylo od nejvyšší věkové kategorie 20-22 let, kterou zastoupilo 73 lidí, což utváří 21,9 %. Jeden z tázaných opět neodpověděl a 5 zbylých odpovědělo jiný věk. Těchto 5 jsme v šetření ponechali, jelikož Macek ve své publikaci Adolescence uvedl, že hranice adolescence se často posouvá do staršího věku.

Věk:

332 odpovědí

Graf 2 – Věk (otázka č. 2)

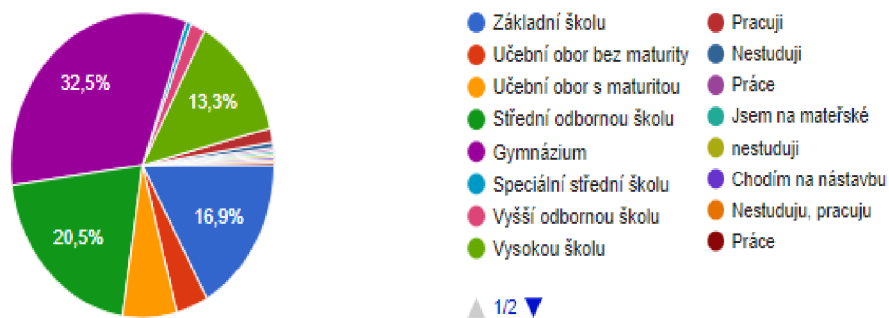
Tabulka 2 – Věk (otázka č. 2)

Věk respondentů	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	24	27	28	29	Jiné	Celkem
Počet respondentů	15	38	28	29	39	72	33	25	19	29	1	2	1	1	1	333
Procent	4,5	11,4	8,4	8,7	11,7	21,7	9,9	7,5	5,7	8,7	0,3	0,6	0,3	0,3	0,3	100

Třetí a zároveň poslední informativní otázka zjišťovala, co respondenti studují. Zde bylo opomenuto na možnost nestudují či pracuji, avšak dotazování sami aktivně odpovídali. Téměř třetina respondentů (108) odpovědělo gymnázium a druhý nejvyšší počet (68) obsadila odpověď střední odbornou školu. Třetí v pořadí byla základní škola (56) a těsně za ni vysoká škola (44). Z jiných možností respondenti dopisovali: „nestudují, pracuji, chodím na nástavbu či jsem na mateřské“. Pro lepší přehlednost uvádíme opět graf.

Studujete:

332 odpovědí

Graf 3 – Studujete (otázka č. 3)

Následně si více rozebereme teoretickou část dotazníkového šetření. Ve čtvrté otázce, která byla otevřená, jsme se tázali respondentů, jaká 3 slova je napadnou, když se řekne islám. Odezvy byly zcela odlišné a jejich výčet je velice obsáhlý, proto vybereme nejdříve ty nejčastější odpovědi. Nejvíce dotazovaných, konkrétněji 148, napsalo **náboženství**. Na druhém místě s 86 hlasy byla častá reakce na muslimské **oblékání** (zahalení, burka, hidžáb, turban, šátek či kukla) a těsně za ním s 84 reakcemi byl **terorismus**.

Další kategorie, která byla celkově obsáhlá, byly různé pojmy, které úzce souvisí s islámem. Pro větší výčet si uvedeme reakce a v závorce celkový počet osob, které takto zareagovali. Muslim (79), Korán (71), Alláh/Bůh (43), mešita (47), Muhammad (22), Mekka (22) a víra (20). Maximálně 11 respondentů pak uvedlo: Ramadán (11), kultura (7), nerovnost pohlaví, šaría, vousy či jiná náboženství. Někteří respondenti si vzpomněli, že islám souvisí i s geografíí a odpovídali stylem: stát (12), východ (13), Arabský poloostrov, Egypt, Saudská Arábie, Irák, Írán atd.

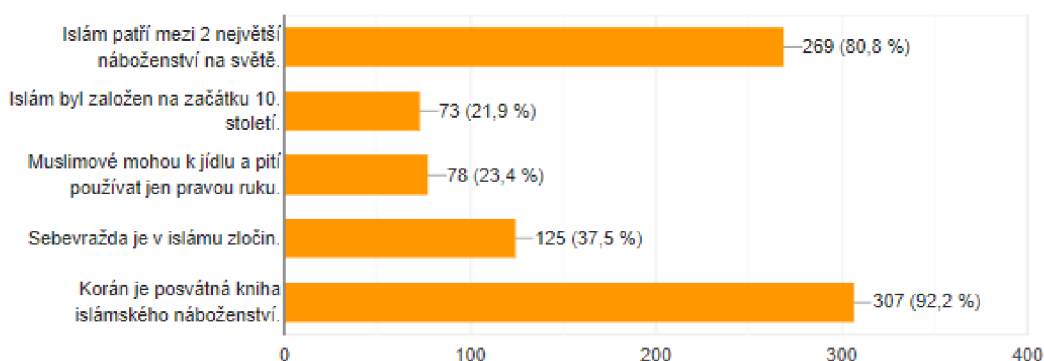
Zbylé odpovědi byly značně negativní a mohli bychom říci i znepokojivé či islamofobní. Kromě samotného terorismu (84), 34 jedinců odpovědělo válka, 11 lidí napsalo bomba a dalších 10 zbraně/pistole. Jiných 10 respondentů upozornilo na migraci či uprchlíky a běžence. Další záporné odpovědi nepřesáhly 6 reakcí, proto si uvedeme pouze část jejich výčtu: „*smrt, vraždy, krutost, zlo, strach, útok, boj, Bin Ládin, Al-Káida, hnus, extrém, idioti s bombama, nepokoj, prasečí krev či prasata, radikalismus, nežádoucí, ukamenování, nesvoboda, krev, fanatismus, státé hlavy a popravy.*“

Dle výsledků to znamená, že minimálně jedna třetina dotazovaných, si vzpomněla na cokoli negativního, co by mohli spojit s islámem. Na druhou stranu si mnoho dalších vzpomnělo na faktické věci/osoby, které jsou součástí islámu či s ním nějak souvisí. Mimo jiné z odpovědí můžeme vyčíst, že dotazovaní mají jisté znalosti o tomto náboženství a tím poukazují kladné zjištění pro teoretickou část (např.: vědí, kdo je Alláh, mešita, Muhammad, Mekka a umí vyjmenovat některé země, kde je islámská víra rozšířená (Egypt, Irák, Saudská Arábie...)).

Od otevřené otázky se posuneme zpět k uzavřeným otázkám teoretické části. Pátý dotaz zněl: „Zaškrtněte všechna tvrzení, o nichž si myslíte, že jsou pravdivá.“ Účastníci průzkumu mohli zaškrtnout všech 5 odpovědí. Z těchto 5 odpovědí byla špatně pouze druhá, která zněla: „Islám byl založen na začátku 10. století.“, což jak víme správně z teoretické části bylo v 7. století (622 n. l. tzv. hidžra). Největší úspěšnost měl dotaz, zdali je Korán posvátnou knihou islámského náboženství, zde 307 odpovědí bylo správně. Dále 269 respondentů odpovědělo správně, že islám patří mez 2 největší náboženství na světě. Více než třetina dotazovaných odpovědělo správně, že sebevražda je v islámu zločin (jak víme z teoretické části, ve většině islámských států to tak doopravdy je). Pouze 78 lidí zareagovalo dobře, že muslimové mohou k jídlu i pití používat jen pravou ruku (jelikož jejich levá má sloužit k nečistotám).

Zaškrtněte všechna tvrzení, o nichž si myslíte, že jsou pravdivá:

333 odpovědí

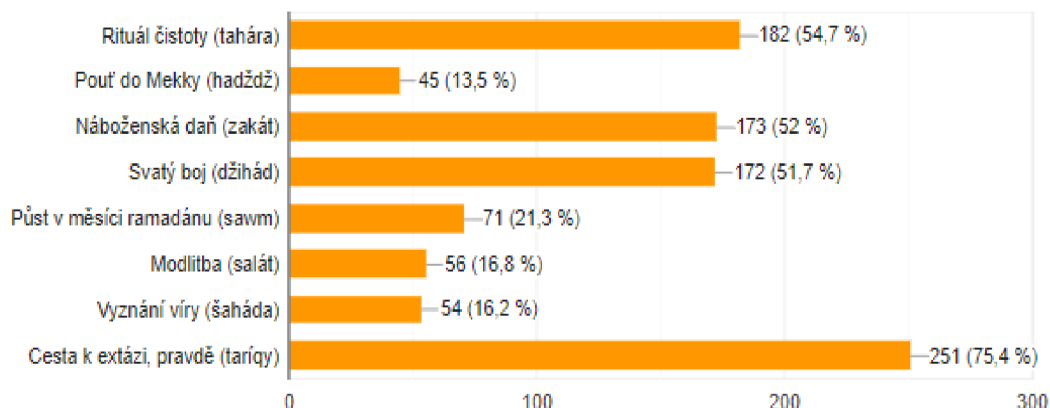

Graf 4 – Pravdivá tvrzení zaškrtněte (otázka č. 5)

Šestá otázka cílila na znalost tzv. Pěti pilířů islámu, kdy tázaní měli zaškrtnout, které 3 z 8 možností, do této skupiny nepatří. Zde byla úspěšnost celkově menší. 251 účastníků (cca 75 %) šetření odpovědělo správně, že do pěti pilířů nepatří cesta k extázi, pravdě. Téměř 55 % jedinců odpovědělo dobře, že do seznamu nenáleží rituál čistoty. Třetí nejčastější reakce byla o jednu odpověď špatná, kdy respondenti chybně označili náboženskou daň, namísto svatého boje, který do pilířů nepatří. Níže se můžete podívat na celkovou zdařilost tohoto dotazu.

Zaškrtněte, které pojmy (3) NEPATŘÍ mezi tzv. Pět piliřů islámu:

333 odpovědí

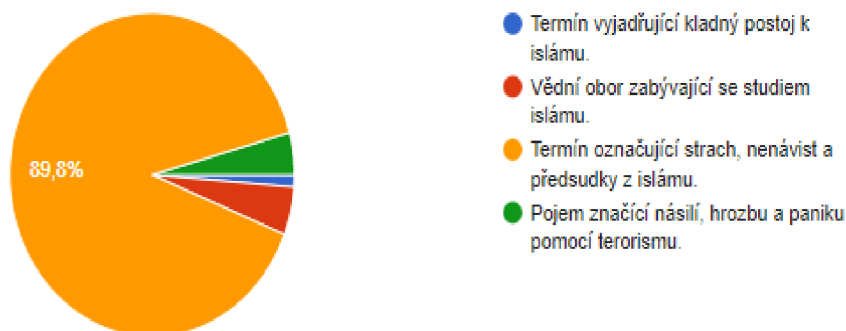

Graf 5 – Pět piliřů (otázka č. 6)

V předposlední teoretické otázce, jsme se zabývali tím, co znamená pojem islamofobie. 299 dotazovaných, což je téměř 90 %, odpovědělo správně, že islamofobie je termín označující strach, nenávisť a předsudky z islámu. 16 lidí odpovědělo špatně, že islamofobie je vědní obor zabývající se studiem islámu (islamistika). Dále 14 účastníků odpovědělo také chybně, že islamofobie je pojem značící násilí, hrozbu a paniku pomocí terorismu. U této odpovědi jsme mohli čekat větší neúspěšnost, vzhledem k tomu, kolik jedinců si u 4. otázky vzpomnělo na terorismus. Poslední mylnou odpovědí, na niž se nachytali pouze 4 dotazovaní, značila, že islamofobie je termín vyjadřující kladný postoj k islámu (islamofilie).

Co podle vás znamená ISLAMOFOBIE?

333 odpovědí

Graf 6 – Islamofobie definice (otázka č. 7)

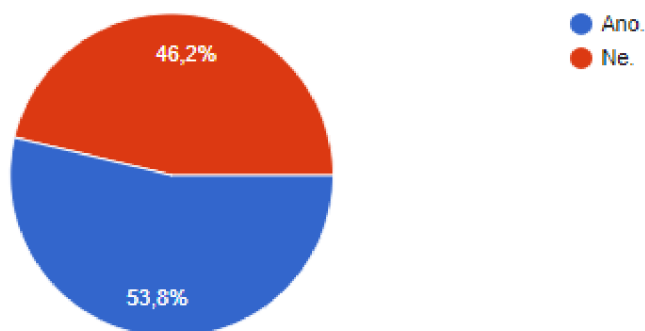
Poslední teoretická otázka byla opět otevřená a dotazovala se účastníků šetření, dle čeho by poznali muslima (člověka vyznávajícího islám). Nejčastější odpověď se týkala zahalování žen (pokrývka, nikáb, turban, burka, oblečení, hábit...), přesněji tak zareagovalo 203 respondentů. 23 jedinců pak odpovědělo podle obličeje/vizáže či tvrdších rysů a dalších 24 poukázalo na odlišnou barvu pleti. 17 zúčastněných napsalo, že by muslima-muže poznali podle vousů a jiných 17 uvedlo, že by muslima na první pohled nijak nepoznali. Pár dalších jednotlivců tvrdilo, že by muslima poznali podle způsobu života, modlení, mluvy, jiného chování, stravování či že nepije alkohol.

Následně si uvedeme konkrétní 3 odpovědi, které byly časté a podobné. „*Na první pohled to nemusí být zřejmé, asi podle jistých zásad, které dodržuje (např. Nejezení vepřového/zahalování dívek).*“ Druhá obvyklá odpověď zněla: „*Nijak- je to člověk-> lidé jsou po celém světě různého náboženství.*“ Poslední odpověď byla: „*Nejspíš podle ničeho tak jako u křesťanů...maximálně některé muslimky nosí hidžáb a asi podle rání modlitby...ale že by je člověk běžně poznal v davu...*“

Následující část dotazníkového šetření se nazývá zkušenostní a má za úkol zjistit, jaké zkušenosti mají respondenti s islámem a kde o něm slýchávají nejčastěji. Devátá otázka měla odhalit, kolik účastníků šetření se setkalo již dříve s muslimem či muslimkou. Na tuto dichotomickou otázku se vytvořili dva poměrně vyrovnané „tábory“. 179 dotazovaných se již dříve s člověkem vyznávajícím islám setkalo a 154 zbylých odpovědělo, že žádného nepotkali. Poměrnou vyrovnanost můžete vidět i na grafu níže.

Setkali jste se již dříve s muslimem/muslimkou?

333 odpovědí

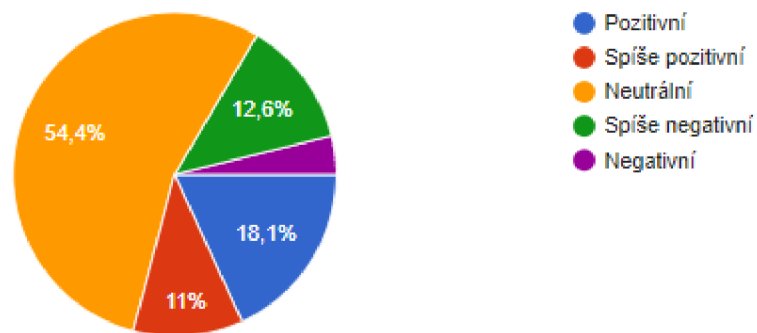

Graf 7 – Setkání s muslimem/muslimkou (otázka č. 9)

Desátá otázka navazovala na předchozí a směřovala na dotazující, kteří odpověděli, že se již dříve s muslimem nebo muslimkou setkali. Otázka zněla, jaký z tohoto setkání měli pocit. Mimo 179 lidí, kteří měli reagovat, zde odpověděli navíc 3 lidi, kteří tvrdili, že se dříve s muslimem nepotkali. Více než polovina účastníků (přesněji 99), odpověděla, že dojem z nich měli naprosto neutrální. 53 respondentů pak zaškrtnulo, že jejich pocit z tohoto setkání byl pozitivní nebo spíše pozitivní a 30 zbylých dotazovaných reagovalo, že jejich stanovisko bylo negativní či spíše negativní.

Pokud jste v předchozí otázce odpověděli ano, jaký byl váš pocit?

182 odpovědí

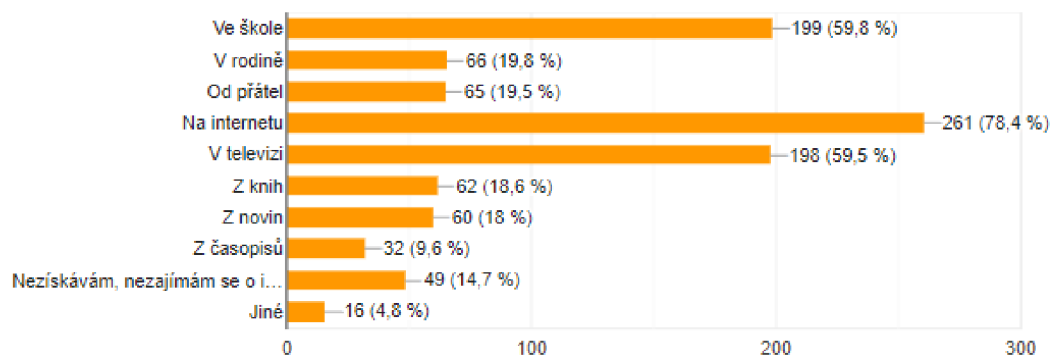

Graf 8 – Pocit ze setkání s muslimem (otázka č. 10)

Třetí a zároveň a konečnou zkušenostní otázkou je, kde respondenti získávají informace spojené s islámem. Mezi tři nejčastější zdroje pak zařadili internet, školu a televizi. Méně než 20 % účastníků odpovědělo, že o islámu se dozvídají v rodině, ve škole, z novin a občas i z časopisů. Téměř 15 % dotazovaných reagovalo, že se o islám nezajímají a žádné informace o něm tedy nezískávají.

Kde získáváte informace spojené s islámem?

333 odpovědí

Graf 9 – Získávání informací o islámu (otázka č. 11)

Poslední 2 části dotazníkové šetření zkoumali postoje respondentů k islámu a muslimům. V poslední otevřené otázce tohoto dotazníku jsme se účastníků dotazovali: „Jaký mají názor na islám a muslimy.“ Některé odpovědi zde byli stručné a jiné poměrně dlouhé, ale především byli rozmanité, objevila se řada neutrálních, negativních i pozitivních názorů. Nejčastěji se setkáváme s neutrálními reakcemi, odpověď čistě „neutrální“ napsalo 49 dotazovaných či další 3 jedinci toto tvrzení shrnuli do věty „žij a nech žít“. Mnoho reakcí cílilo na ideu, že islám je náboženství/víra jako jakákoli jiná.

Další účastníci pak projevili myšlenku, že nelze všechny házet do jednoho pytle, že se nesnaží soudit dříve, než někoho poznají, i když k tomu jsou jistým způsobem médií a okolím tlačeni, k předsudkům, že muslim je synonymem pro teroristu či nechtěného uprchlíka, který chce „zabrat Evropu“. Jedna z respondentek, pak uvedla tento názor: „Řekla bych, že předsudky plynou z toho, že většina lidí neví, jaký je rozdíl mezi muslimy a islamisty.“ Zde autorka tohoto názoru islamisty nejspíše myslí radikální muslimy, které by ráda odlišila od běžných věřících muslimů. Jiní dotazovaní pak odpovídali stylem, že jsou ateisté a nemají na islám kladný ani záporný názor, ale že je respektují a mají právo na svobodný výběr náboženského vyznání.

Dále se setkáváme s názory, že muslimy respektují, tak ať oni respektují oni naši kulturu či že jsou ochotni je tolerovat a respektovat, když oni budou dělat to samé u nás. Jiní respondenti zdůrazňují, že nemají nic proti náboženství, ale spíše proti jejich mentalitě, morálce, utlačování žen, terorismu či migraci. Oproti těmto názorům, zaznívají i myšlenky, že bychom se jimi mohli inspirovat a nechat obohatit (např.: zákazem konzumace alkoholu). Ve výsledku se tímto respondenti přiřadili na neutrální stranu, kdy jim muslimové nevadí, ani s nimi nesympatizují. Řada z nich pak píše, že je třeba od nich oddělit fanatiky, radikály či teroristy, kvůli čemuž řada dotazovaných projevila s nimi i soucit, že to „normálním“ a neradikálním muslimům kazí.

Na tomto místě bude představena jedna z nejobsáhlejších odpovědí, která k tématice zaujímá neutrální postoj a zastává myšlenku respektování práva každého na své vlastní vyznání. „Jsem ateista a žádné náboženství mi není blízké. Islám vnímám stejně jako např. křesťanství... Islám podle mě moc nezastává hodnoty, které já mám (podpora lgbtq+, feminismus atd.) - ale tak je to ostatně i s jinými náboženstvími, asi spíš záleží na tom, jestli je vyznavač náboženství konzervativní či nikoliv... Na internetu jsem potkala muslimky, které byly spíše liberální a naše hodnoty byly celkem podobné. Každý si asi

náboženství vykládá trochu jinak. Já osobně s islámem moc nesympatizuji, ale respektuji lidi, co ano. Každý má právo mít jakou víru chce a nosit si to, co chce. Nechápu, proč lidé mají obavu z toho, že nějaká žena nosí na hlavě šátek (nedělají to ostatně i jeptišky, kterých se nikdo neobává?) - zákaz hidžábu ve Francii mi přijde přes čáru, není to už náhodou omezování práv?“

Čistě pozitivní názory na islám a muslimy se objevují v této části také, avšak v nejmenší míře. Příkladem jsou tyto 3 následující odpovědi: *„Ti, kteří znám osobně, jsou velmi přátelští, otevření a pohostinní.“* Druhý kladný názor, vznesl respondent, který žádného muslima osobně neznal, ale hovořil s nimi anglicky a řekl, že na něj působili: *„celkově jako pozitivní lidé. Nemyslím si, že jsou to všichni násilníci...“* Poslední příznivý názor sepsala respondentka následovně: *„Velmi kladný. Je mi muslimů líto, když vidím, jak jim teroristé ničí jejich víru. Pro mě je to náboženství jako každé jiné. I když mnoho pravidel mi přijde netolerantní (především, co se týče žen).“*

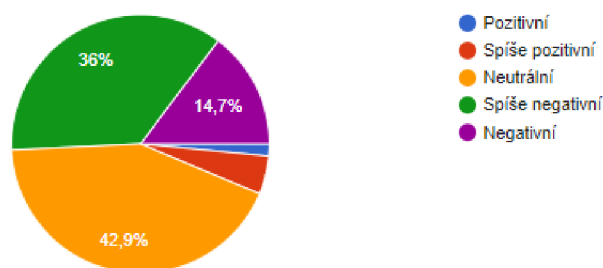
Z těchto otevřených názorů nám zbývají negativně laděné, kterých bylo oproti pozitivních mnohem více. Krátce slovy „negativní“ či „spíše negativní“ odpovědělo 39 dotazovaných. Dále se setkáváme s negativními názory z důvodů, že nesouhlasí s diskriminací žen či s jejich „jinou“ kulturou. Ostatní stanoviska měla spíše islamofobní charakter, který mohl být sepsán s větším či menším úmyslem, avšak i tak si několik z těchto názorů vypíšeme. Mezi častými nářkami zaznělo, že jsou zaostalí, že z nich jde strach, že jsou jen násilní a stále válčí nebo kritizovali jejich způsob chování, vyvražďování.

Mezi nejostřejší úsudky pak patřily tyto: *„Banda sebevrahů kvůli něčemu co neexistuje; Negativní, násilníci vychovaní k zabíjení ve jménu Alláha; Nenávidím je, jsou to ku**** a serou se k nám do Evropy; Nikdy bych se nesnažila spojovat s někým takovým; Doslovné znění koránu/(islám samotný) je podle mě zločin proti základním lidským právům a neměli bychom mu udělovat imunitu proti kritice jen proto že je to někoho víra.“*

Odpovědi v této části jsou různorodé, celkově se však většina respondentů snaží zachovat neutralitu. Značná část respondentů, jak jsme mohli vidět, přechovává negativní až islamofobní názory a minimum zúčastněných smýšlí o islámu a muslimech kladně. Ačkoli se v předchozích otázkách nemuselo toto projevit, tak patrně, v řadě z dotazovaných nenávist a předsudky vůči islámu jsou.

V otázce číslo 13 jsme se účastníků šetření ptali: „Jaký si myslíte, že je názor vaší rodiny na islám/muslimy?“ Zde oproti jejich vlastnímu názoru došlo k výraznému posunu. Pouze 5 jedinců odpovědělo, že pozitivní a dalších 16 reagovalo, že spíše negativní. Nejvíce respondentů, konkrétněji 143, odpovědělo řeklo, že názor jejich rodiny na muslimy a islám je neutrální. Nejpatrnější změna nastala v záporných odpovědích, z nichž 120 adolescentů zaškrtno odpověď spíše negativní a 49 pak tvrdilo negativní.

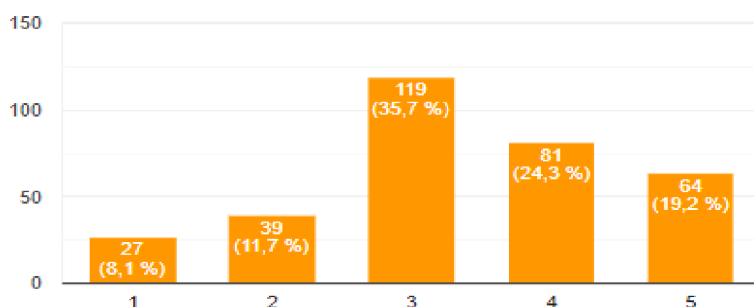
Jaký si myslíte, že je názor vaší rodiny na islám/muslimy?
333 odpovědí

Graf 10 – Názor rodiny na islám/muslimy (otázka č. 13)

Následující otázka zjišťovala, jestli se dotazovaní cítí v bezpečí, když slyší o muslimské víře. Zde mohli odpovídat od 1 do 5, kdy 1 znamenala, že se cítí naprosto v bezpečí a 5, že se cítí být v ohrožení, když slyší o tomto náboženství. Největší část tázaných, jak můžeme vidět níže na grafu, odpověděla neutrálně číslem 3, přesněji 119. Poté následovali spíše zápornější reakce, kdy 81 ze všech účastníků hodnotila číslem 4 a dalších 64 označili 5, což znamená, že se cítí v nebezpečí. Oproti tomu zbylých 66 lidí, reagovalo kladněji, konkrétněji 39 z nich zaškrtno 2 a zbylých 27 hodnotu 1, že se cítí naprosto klidní, když slyší o islamu.

Cítíte se v nebezpečí, když slyšíte o muslimské víře?
333 odpovědí

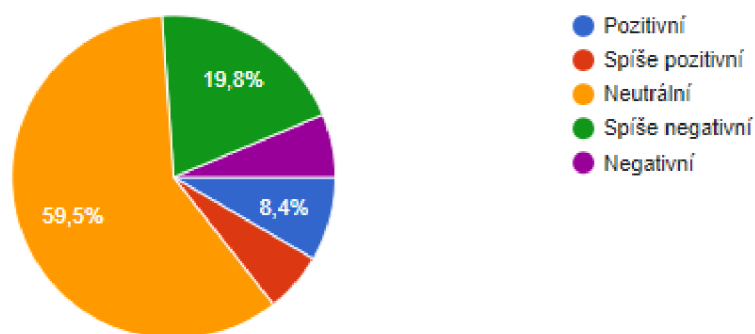

Graf 11 – Bezpečnost s ohledem na muslimy (otázka č. 14)

Dotaz číslo 15 zjišťoval, jaký pocit by měli dotazovaní, kdyby v jejich městě či vesnici žila také muslimská rodina. Jak už tomu bylo i dříve, nejčastější reakce zněla „neutrální“, kterou zaškrtno 198 adolescentů. Zde mohlo překvapit 28 pozitivních odpovědí a 20 spíše pozitivních odezev. Oproti kladným převažovali opět zápornější reakce, jež konkrétněji zněly spíše negativní, což řeklo 66 účastníků šetření a zbylých 21 odpovědělo negativní.

Jaký pocit byste měli, kdyby ve vašem městě/vesnici žila muslimská rodina?

333 odpovědí

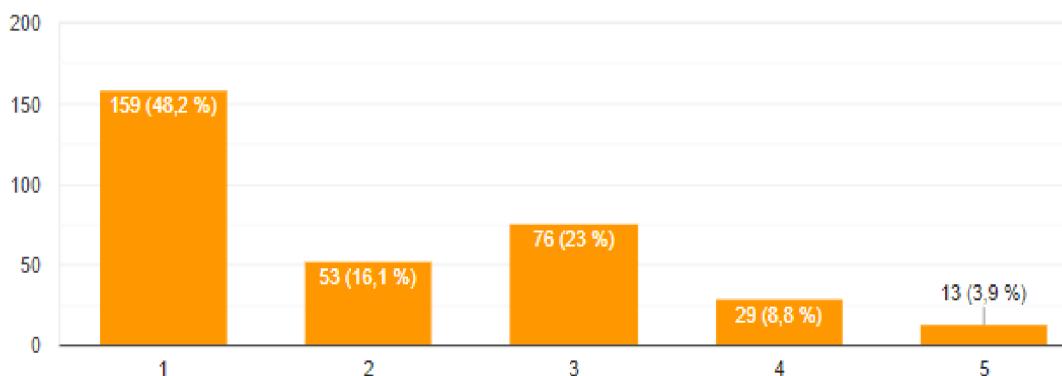
Graf 12 – Sousedění s muslimskou rodinou (otázka č. 15)

Poslední částí dotazníkového šetření jsou otázky typu „Vadilo by vám...“, které náleží do postojové části, kterou jsme pojmenovali postojová část 2. Na následujících 5 otázek se opět mohlo odpovídat hodnotami 1-5, kdy jednička znamenala, že to nevádí vůbec a 5, že by účastníkům výzkumu tato okolnost vadila hodně. Na některé situace by respondenti byli dle výsledků tolerantnější a jiné by jim vadili více. Následně se podíváme na každý z 5 dotazů zvlášť. V těchto otázkách 3 dotazovaní vůbec neodpověděli.

„Vadilo by vám chodit do školy/práce s osobou vyznávající islám?“ Na tento dotaz byli účastníci šetrní poměrně dost tolerantní. Téměř polovina respondentů reagovala, že by jim to nevadilo vůbec (159 osob). Dalších 53 dotazovaných hodnotilo číslem 2, tudíž by jim to spíše nevadilo. Neutrálně se k této otázce postavilo 76 lidí. Celkem 42 respondentů odpovědělo, že by jim to překáželo nebo by jim to hodně vadilo, konkrétněji 29 zaškrtno číslo 4 a zbylých 13 jedinců reagovalo č. 5. V tomto ohledu můžeme spatřit velikou toleranci a snášenlivost.

Vadilo by vám chodit do školy/práce s osobou vyznávající islám?

330 odpovědí

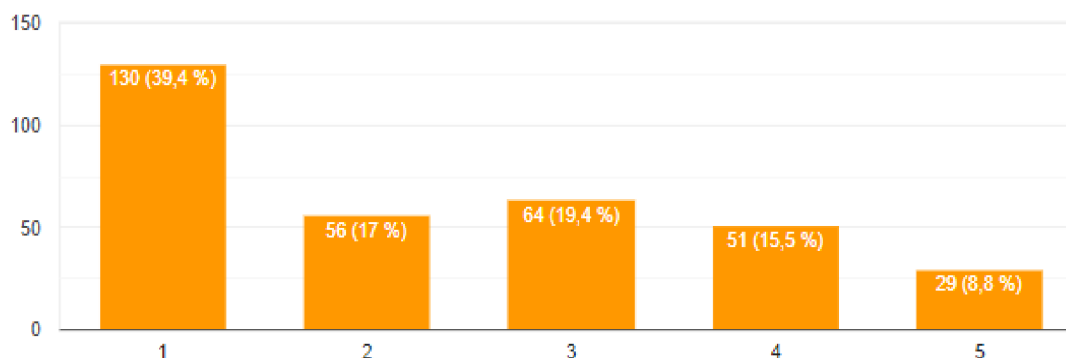

Graf 13 – Chození do školy/práce s muslimy (otázka č. 16)

„Vadilo by vám mít za souseda muslima/muslimku?“ Tato otázka byla menší nástrahou pro dotazovaný, jelikož v otázce č. 15 jsme se tázali na problém soužití ve vesnici či městě s muslimskou rodinou. Tyto reakce byly kladnější než v otázce 15, avšak zároveň respondenti zde byli méně otevřenější, než s možností pracovat nebo chodit do školy s člověkem vyznávajícím islám. Více než třetina, konkrétně 130 lidí, odpovědělo, že by jim to vůbec nevadilo a dalších 56 tvrdilo, že by jim to vadilo jen trochu. Neutrálně na tento dotaz reagovalo 64 lidí. 51 respondentům by poměrně vadilo mít za souseda muslima nebo muslimku a zbylým 29 by to vadilo hodně.

Vadilo by vám mít za souseda muslima/muslimku?

330 odpovědí

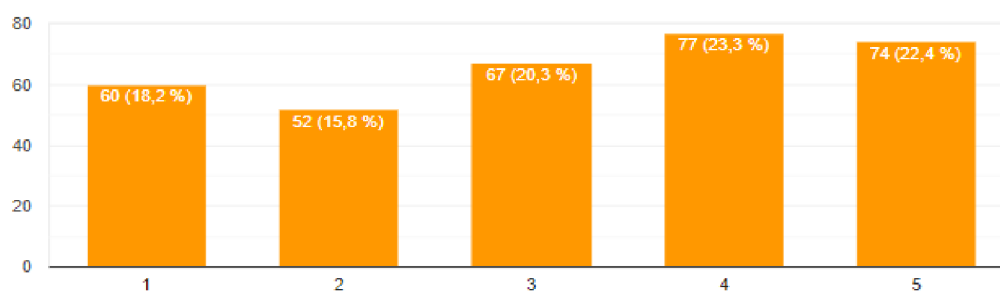

Graf 14 – Mít muslima za souseda (otázka č. 17)

Následující otázka byla pro respondenty více osobní a tzv. na tělo. Dotazovali jsme se: „Vadilo by vám, kdyby se vaše dítě chtělo provdat/oženit za muslima/muslimku?“ Rozmanitost názorů je zde mnohem větší a oproti předchozím dvěma otázkám hodnocena záporněji. Avšak navzdory otázce, by 112 účastníkům výzkumu nevadilo, nebo vadilo jen trochu, kdyby se jejich dítě vzalo člověka věřícího v islám. 67 dotazovaných se neprojevovalo kladně ani záporně, nýbrž neutrálně. Zbylým 151 by tato okolnost vadila nebo by ji neunesli, jak můžeme vidět z grafu níže.

Vadilo by vám, kdyby se vaše dítě chtělo provdat/oženit za muslima/muslimku?

330 odpovědí

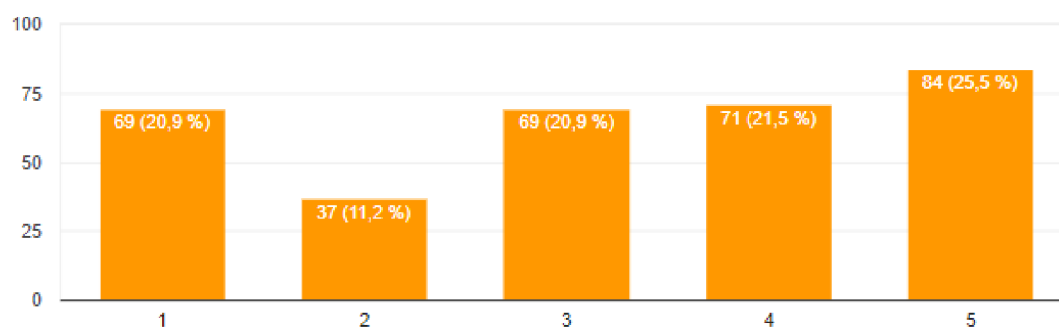

Graf 15 – Provdat své dítě za muslima/muslimku (otázka č. 18)

Předposlední otázka zněla: „Vadilo by vám, kdyby ve městě/vesnici, kde žijete postavili mešitu?“ Reakce na tuto otázku jsou poměrně odlišné. Téměř polovina, 155 dotazovaných, reagovalo, že by jim vadilo hodně či poměrně hodně, kdyby v městě či vesnici, kde žijí, stála mešita. 69 účastníků šetření pak odpovědělo neutrálně číslem 3. Zbylých 106 adolescentů by se k této situaci postavilo kladně či spíše pozitivně.

Vadilo by vám, kdyby ve městě/vesnici, kde žijete postavili mešitu?

330 odpovědí

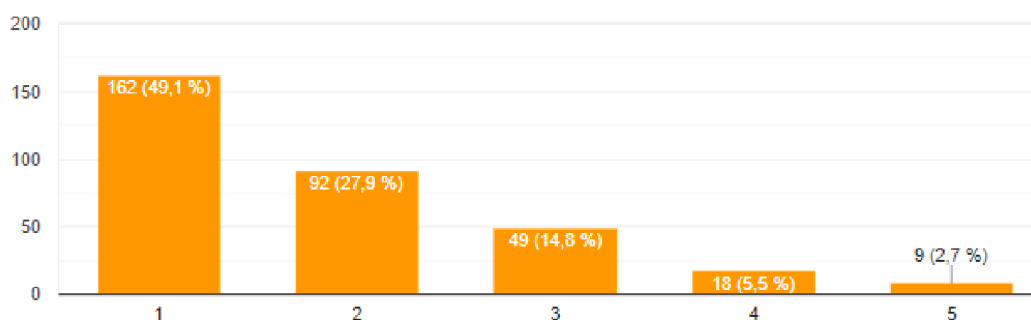

Graf 16 – Vystavění mešit v okolí (otázka č. 19)

Poslední otázka cílila na toleranci muslimů mimo Českou republiku. Konkrétněji jsme se ptali, jestli by respondentům vadilo: „...jet na dovolenou, kde tamní obyvatelstvo vyznává islám? (např.: Egypt, Maledivy, Jemen, Pákistán...)?“ Ze všech otázek tohoto charakteru mělo největší zastoupení pozitivních hlasů. 162 dotazovaných uvedlo, že by jim to vůbec nevadilo a 92 zaškrtnulo možnost, že by jim to téměř vůbec nevadilo. Neutrálně se k tomuto dotazu postavilo 49 účastníků šetření. Zbýlých 18 lidí uvedlo, že by jim to spíše vadilo a 9 jedincům by tato skutečnost vadila hodně.

Vadilo by vám jet na dovolenou, kde tamní obyvatelstvo vyznává islám? (např.: Egypt, Maledivy, Jemen, Pákistán...)?

330 odpovědí

Graf 17 – Cestování do islámských zemí (otázka č. 20)

Tímto jsme uvedli všech 20 otázek z dotazníkového šetření a představili jsme si zanalyzované výsledky tohoto výzkumu. Ačkoliv řada názorů byla neutrálních, tak jsme našli řadu pozitivních i negativních odpovědí, z nichž bychom občas mohli vyvodit případnou islamofobii dotazovaných adolescentů. V následující části práce se podíváme na předem stanovené hypotézy, které buď potvrdíme či vyvrátíme, což nám řekne výsledky tohoto průzkumu a odpoví nám to na hlavní otázku/cíl této odborné práce.

5.1 Verifikace hypotéz

H1: Většina respondentů zná charakteristické rysy islamofobie.

První hypotézu jsme si chtěli ověřit v otázce číslo 7, kde jsme se respondentů ptali, co znamená islamofobie. 299 z celkových 333 účastníků odpovědělo správně, že islamofobie je termín označující strach, nenávisť a předsudky z islámu. Téměř 90% úspěšnost naznačuje, že tuto hypotézu jsme potvrdili. Čímž můžeme v této práci schválit užívání tohoto pojmu, o kterém, jak jsme se mohli dočíst v teoretické části, se vedou pře.

H2: Alespoň polovina tázaných zaškrtně správně, které pojmy nepatří mezi Pět pilířů islámu.

Druhou hypotézu jsme také potvrdili, konkrétněji v otázce číslo 6, kde měli dotazovaní zaškrtnout, které 3 pojmy nepatří do pěti pilířů islámu. Adolescenti se 75% úspěšností označili správně odpověď „cesta k extázi, pravdě“. Dalších 182 lidí (54,7 %) správně označilo „rituál čistoty“. A ačkoli na třetím místě byl o jeden hlas chybně označen zakát (náboženskou daň, 52 %), tak správná odpověď džihád neboli svatý boj měla 51,7% úspěšnost. Pro některé mohla být tato otázka těžká vzhledem k věku respondentů, přesto se dle hypotézy potvrdilo, že polovina tázaných vybere správné pojmy nepatřící k pěti pilířům islámu.

H3: Nejvíce tázaných získává informace o islámu na internetu či v televizi.

Při vytváření této hypotézy jsme vycházeli ze znalostí problematiky z teoretické části práce, kdy mnoho autorů zmiňovalo, že islamofobie a předsudky vůči islámu jsou založené na tom jak islám a muslimy interpretují zprávy, internetové články či sociální sítě. Odpověď na tuto hypotézu nalezneme v otázce č. 11., jež zněla, kde respondenti získávají informace spojené s islámem. Nejvíce respondentů (261) zaškrtno, že na internetu. Druhou zvolenou možností, kterou uvedlo 199 dotazovaných byla škola a o jeden hlas méně (198) získala televize. Jak televizi, tak i internet uvedlo více než 50 % respondentů, čímž můžeme potvrdit i naši 3. hypotézu.

H4: Alespoň polovina respondentů nahlíží na islám negativně.

Tuto hypotézu můžeme vidět ve více otázkách našeho výzkumného šetření. Touto hypotézou jsme chtěli určit, jak je islamofobie u adolescentů hodně rozšířená. Ve většině otázek se přibližně polovina stavěla k problematice neutrálně. Zbylá polovina, pak byla z větší míry negativní a někdy pozitivní. V otázce „Jaký názor máte na muslimy a islám“ více než polovina účastníků šetření reagovala neutrálně, značná část potom negativně a pouze pár jedinců pozitivně. V tomto případě naši hypotézu vyvracíme.

H5: Alespoň třetina tázaných se necítí v bezpečí, když slyší o muslimech/islámu

V tomto případě jsme hypotézu opřeli o otázku 14. v našem průzkumu, jež se tázala adolescentů, zdali se cítí v nebezpečí, když slyší o muslimské víře. 35,7 % dotazovaných reagovalo neutrálně a číslem 4 nebo 5, což znamenalo, že se spíše necítí v bezpečí nebo se vůbec v bezpečí necítí. Hodnoty 4 a 5 označilo dohromady 43,5 % účastníků průzkumu, čímž jsme potvrdili hypotézu číslo 5.

H6: Polovina respondentů se k islámu vyjádří neutrálně.

Na tuto hypotézu jsme si již odpověděli výše v hypotéze číslo 4, kde jsme potvrdili, že vždy se přibližně polovina respondentů (někdy o něco více a někdy méně) vyjadřuje o islámu neutrálně. Potvrzení této hypotézy může znamenat, že adolescenti jsou prozatím nezaujatí vůči této problematice.

5.2 Srovnání výsledků obdobných výzkumů

Na téma islamofobie, předsudků vůči islámu či celkově na problematiku islámu existuje mnoho zdrojů, v posledních letech přibývá i českých publikací a článků, avšak mnohem více je cizojazyčných zdrojů, z nichž jsme v této bakalářské práci také čerpali. Mimo tyto prameny vzniká i řada odborných prací od vysokoškolských studentů, který použijí islám a islamofobii za předmět svého bádání v závěrečných studiích. Tato práce se na tento jev soustředí, jak jsme stanovili v cíli práce, z pohledu sociální patologie. Čímž se od řady politologických studií odlišuje.

Nejobdobnější výzkum, který jsme objevili je bakalářská práce od Bartoňové z roku 2016, která nese název: Islamofobie a její projevy na současnou českou společnost (Bartoňová, 2016, online). Oproti našemu výzkumu se Bartoňová zaměřila pouze na studenty středních škol Zlínského kraje a celkově získala 157 respondentů. Její výsledky se poměrně s našimi shodují. Autorka zjistila, že většina respondentů nezaujímá k muslimům a islámu výhradně nenávistný postoj, avšak je ve své zemi je nechtějí. Zde se plně neshodujeme v druhé části, jelikož se řada adolescentů z našeho výzkumného šetření vyjádřila neutrálně a méně z nich tvrdilo, že je tu nechtějí.

Dále se shodujeme s Bartoňovou v závěrech práce, že znalosti respondentů o islámu byly vcelku dobré, i když ve výsledku byly různé, proměnlivé, variabilní. Dále výsledky šetření jsou podobné i v častém projevu negativních až nenávistných myšlenek a postojů vůči islámu, ale netvořily většinový názor, i když jich bylo více než těch kladných. Když se podíváme na výsledné grafy Bartoňové a na naše výsledky, v našem šetření můžeme vidět posun v mnoha podobných otázkách na větší neutralitu v názorech oproti jejím výsledkům, které se jeví o něco negativnější (např.: v otázce: „*Jaký pocit byste měli, pokud by Vašimi sousedy byla muslimská rodina?*“ (Bartoňová, 2016, s. 60)).

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se věnovali problematice islámu, předsudků i islamofobie a pohledem adolescentů v naší společnosti na tento okruh problémů. Jedním z dílčích cílů práce bylo stanovit teoretickou základnu, z níž jsme vycházeli v následném výzkumném šetření. V první kapitole jsme představili faktické údaje a základní myšlenky, které jsou charakteristické pro islámskou víru. Například jsme se věnovali základním přesvědčením a povinnostem každého muslima, historií i současnosti, posvátným textům a jak toto náboženství ovlivnilo Českou republiku.

Dále jsme se věnovali předsudkům, konkrétněji jejich definicím, projevům a často zaměňovaným pojmům s předsudky. Blíže jsme si specifikovali náboženské předsudky i tím, co společnost může udělat v boji proti předsudkům, jakým způsobem je může snížit či zcela eliminovat. V poslední teoretické kapitole jsme definovali modernější termín islamofobie, který jak jsme si ověřili, je v naší společnosti poměrně známý. Nejprve jsme se zabývali jeho původem a definicemi, zmínili jsme rozepři ohledně používání tohoto pojmu, s kterým řada odborníků nesouhlasí. Blíže jsme si specifikovali uzavřené a otevřené názory na islám dle The Runnymede Trust, a nakonec kapitoly jsme rozebrali některé specifické rysy české islamofobie.

V počátku výzkumného šetření jsme se zabývali pohledem adolescentů na problematiku islamofobie, formulovali jsme cíle a hypotézy našeho průzkumu, blíže jsme specifikovali náš výzkumný soubor a charakteristickou skupinu. Následně jsme v krátkosti zmínili průběh, analýzu a některé limity tohoto průzkumu. V poslední kapitole jsme podrobněji rozebrali výsledky výzkumu, který jsme realizovali pomocí kvantitativně orientované formy, přesněji dotazníkovým šetřením. Dotazník jsme zaslali adolescentům základních, středních i vysokých škol, kteří splňovali věkové rozmezí 13-22 let. Naši respondenti měli možnost zasílat dotazník dále, čímž jsme využili i metodu sněhové koule, kdy sami respondenti mezi sebou šíří výzkum.

V závěru práce jsme potvrdili 5 hypotéz a jednu hypotézu jsme vyvrátili. Výzkumem jsme stvrdili, že určitá část adolescentů naší společnosti je islamofobní, i když tento jev, ve srovnání např.: s průzkumem Bartoňové, se projevuje v některých ohledech v menší míře. Nejvíce účastníků šetření zachovalo neutrální postoj na námi řešenou problematiku,

což můžeme vnímat kladně, že jsou otevření jiným možnostem a nemají uzavřený pohled na islám. Dále ačkoli řada respondentů projevila soucit a kladný postoj k islámu a problematice islamofobie, tak v porovnání s dotazovanými, kteří se projeví spíše nesnášenlivě a s různými předsudky vůči muslimům, jich bylo mnohem méně. Ve výzkumném šetření jsme také vyvrátili hypotézu číslo 4, která předpokládala, že alespoň polovina adolescentů nahlíží na islám negativně. Tím se projevilo, že islamofobie je sice jevem patřícím k části respondentů, avšak neprojevila se v takové míře, jakou jsme předpokládali.

Ve výzkumném šetření jsme zjistili, že adolescenti nejvíce čerpají informace z internetu, televize a toho co slyší ve škole. Tuto informaci lze využít, tak že pokud by tedy v návaznosti na výsledky tohoto výzkumného šetření měl vzniknout nějaký osvětový program zabývající se touto problematikou, bylo by vhodné ho šířit právě v těchto třech oblastech. Dobrým příkladem z praxe jsou rámcové vzdělávací programy gymnázií, které se snaží rozšířit problematiku předsudků a stereotypů jako myšlenkových chyb. V duchu tohoto vzoru by se mohli inspirovat i ostatní střední školy a napomoci tak snížení předsudků u dnešní mládeže.

Menším přesahem této práce, konkrétněji dotazníkové šetření, bylo podnícení několika respondentů, učitelů i ředitelů škol, kteří se začali více zajímat o problematiku islámu a islamofobii. Otázky v dotazníku a žádání o pomoc s rozšířením tohoto výzkumu, zaujaly řadu zúčastněných a vzbudily zájem o vyhledávání informací, kladení otázek na své vyučující. Respondenti vyjádřili zájem také o výsledky toho průzkumu. Tímto výzkumem jsme tak dost možná oslovili pár jedinců, kteří se začnou proti šíření předsudků a lživých zpráv vyhraňovat a své poznatky mohou šířit mezi svými vrstevníky. Závěrem můžeme ještě zmínit, že respondenti termín islamofobie znali či pochopili, což může dokázat, že jeho užívání by nemuselo být zamítáno.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-7260-125-3.

BARTOŇOVÁ, Dominika. *Islamofobie a její projevy na současnou českou společnost* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-4-19]. Dostupné z: https://theses.cz/id/tvo8qc/Bakal_sk_pree_Barto_ov_2016.pdf. Bakalářská. Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta Přírodovědecká, Katedra rozvojových studií. Vedoucí práce Jakub Ambros.

BERNTZEN, Lars Erik a Astrid Hauge RAMBØL. What is Islamophobia. *University of Oslo: C-REX – Center for Research on Extremism* [online]. Oslo, 2020 [cit. 2021-4-18]. Dostupné z: <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/groups/compendium/what-is-islamophobia.html>

CSIKSZENTMIHALYI, Mihalyi. Adolescence. *Encyklopedia Britannica* [online]. Britannica, 2021 [cit. 2021-4-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/adolescence>

ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS – Center for Migration Studies, 2009, 153 s. ISBN 978-80-7021-852-5.

Definice islamofobie. *Collins dictionary* [online]. Collins, 2021 [cit. 2021-4-18]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/islamophobia>

Formuláře. *Google* [online]. 2021 [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://www.google.cz/intl/cs/forms/about/>

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. Přeložil Vladimír JŮVA a Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GULÁŠOVÁ, Ivica, Naděžda JUSTHOVÁ a et al. Etické aspekty a specifika ošetrovatelské starostlivosti u pacienta muslimského vyznání. *Linkos: Lékař a multidisciplinární tým* [online]. 19. ročník sympózia Onkologie v gynekologii a mammologii, 2014 [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.linkos.cz/lekar-a-multidisciplinari-tym/kongresy/po-kongresu/databaze-tuzemskych-onkologickych->

konferencnich-abstrakt/eticke-aspekty-a-specifika-osetrovatelske-starostlivosti-u-pacienta-muslimskeho/

HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, ed. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006, 769 s. ISBN 80-7367-092-5.

HNILICA, Karel. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: (pojmy, měření, teorie)*. Praha: Karolinum, 2010, 207 s. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 978-80-246-1776-3.

CHERRY, Kendra. How People's Prejudices Develop. *Verywell Mind* [online]. 2020, [cit. 2020-12-30]. Dostupné z: <https://www.verywellmind.com/what-is-prejudice-2795476>.

Islam: Basic Beliefs. *United religions initiative* [online]. USA: San Francisco, 2020 [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.uri.org/kids/world-religions/muslim-beliefs>

Islamofobie. *Lexico* [online]. Oxford, 2021 [cit. 2021-4-17]. Dostupné z: <https://www.lexico.com/definition/islamophobia>

Islamophobia in Europe. *Open Society Foundations* [online]. 2019 [cit. 2021-4-15]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/islamophobia-europe>

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, 200 s. ISBN 80-7021-540-2.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 5. Praha: Vyšehrad, 2011, 292 s. ISBN 978-80-7021-925-6.

KURAS, Benjamin. *Islám v Evropě: obohacení, nebo nebezpečí?: sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. Ekonomika, právo, politika. ISBN 80-86547-53-1.

LHOŤAN, Lukáš. *Islám & islamismus v České republice*. 3. V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2019, 352 s. ISBN 978-80-907004-4-4.

MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. Praha: Portál, 2003, 144 s. ISBN 80-7178-747-7.

MACHOVCOVÁ, Kateřina. Stereotypy a předsudky jako myšlenkové chyby. *Metodický portál RVP* [online]. 2018 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/21736/stereotypy-a-predsudky-jako-myslenkove-chyby.html/>

MCLEOD, Saul. Prejudice and Discrimination. In: *Simply Psychology* [online]. 2008 [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://www.simplypsychology.org/prejudice.html>.

MENDEL, Miloš et al. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007, 499 s. ISBN 978-80-200-1554-9.

Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu – 2011. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46f1>

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu"*. Praha: Academia, 2014, 190 s. ISBN 978-80-200-2428-2.

OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. Praha: Vyšehrad, 2017, 292 s. ISBN 978-80-7429-903-2.

POPOVOVÁ, Klára. Islamofobie a kritika islámu v České republice. *Encyklopedie migrace* [online]. 2018 [cit. 2021-4-18]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/islamofobie-kritika-islam-ceske-republice/>

Typy otázek v dotazníku. *Survio* [online]. 2020 [cit. 2021-4-22]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/blog/typy-otazek/typy-otazek-v-dotazniku/>

SEZNAM GRAFŮ:

Graf 1 – Pohlaví (otázka č. 1)

Graf 2 – Věk (otázka č. 2)

Graf 3 – Studujete (otázka č. 3)

Graf 4 – Pravdivá tvrzení zaškrtněte (otázka č. 5)

Graf 5 – Pět pilířů (otázka č. 6)

Graf 6 – Islamofobie definice (otázka č. 7)

Graf 7 – Setkání s muslimem/muslimkou (otázka č. 9)

Graf 8 – Pocit ze setkání s muslimem (otázka č. 10)

Graf 9 – Získávání informací o islámu (otázka č. 11)

Graf 10 – Názor rodiny na islám/muslimy (otázka č. 13)

Graf 11 – Bezpečnost s ohledem na muslimy (otázka č. 14)

Graf 12 – Sousedění s muslimskou rodinou (otázka č. 15)

Graf 13 – Chození do školy/práce s muslimy (otázka č. 16)

Graf 14 – Mít za souseda muslima (otázka č. 17)

Graf 15 – Provdát své dítě za muslima/muslimku (otázka č. 18)

Graf 16 -Vystavění mešit v okolí (otázka č. 19)

Graf 17 – Cestování do islámských zemí (otázka č. 20)

PŘÍLOHY:

Příloha 1: Pohled adolescentů na problematiku islamofobie – dotazník:

Informační část

1. Pohlaví: Muž, žena, jiné
2. Věk: 13-22
3. Studujete: ZŠ, Střední odbornou školu, Gymnázium, Učební obor s maturitou, Učební obor bez maturity, Speciální střední školu, VŠ, VOŠ, jiné

Teoretická část

4. Jaká první 3 slova vás napadnou, když se řekne islám?
5. Zaškrtněte všechna tvrzení, o nichž si myslíte, že jsou pravdivá:
- Islám patří mezi 2 největší náboženství na světě.
 - Islám byl založen na začátku 10. století.
 - Muslimové mohou k jídlu a pití používat jen pravou ruku.
 - Sebevražda je v islámu zločin.
 - Korán je posvátná kniha islámského náboženství.
6. Zaškrtněte, které pojmy NEPATŘÍ mezi tzv. Pět pilířů islámu:
• rituál čistoty (tahára)	• půst v měsíci ramadánu (sawm)
• pouť do Mekky (hadždž)	• modlitba (salát)
• náboženská daň (zakát)	• vyznání víry (šaháda)
• svatý boj (džihád)	• cesta k extázi, pravdě (taríqy)
7. Co podle vás znamená ISLAMOFOBIE?
- Termín vyjadřující kladný postoj k islámu.
 - Vědní obor zabývající se studiem islámu.
 - Termín označující strach, nenávisť a předsudky z islámu.
 - Pojem značící násilí, hrozbu a paniku pomocí terorismu.
8. Dle čeho byste poznali muslima (člověka vyznávajícího islám)?

Zkušební část

9. Setkali jste se již dříve s muslimem/muslimkou?

- Ano/ne

10. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli ano, jaký byl váš pocit?

- Pozitivní, spíše pozitivní, neutrální, spíše negativní, negativní

11. Kde získáváte informace spojené s islámem?

• Ve škole	• V televizi	• Nezískávám,
nezajímám se
o islám
• V rodině	• Z knih	
• Od přátel	• Z časopisů	• Jiné
• Na internetu	• Z novin	

Postojová část

12. Jaký máte názor na muslimy a islám?

13. Jaký si myslíte, že je názor vaší rodiny na islám/muslimy?

- Pozitivní, spíše pozitivní, neutrální, spíše negativní, negativní

14. Cítíte se v nebezpečí, když slyšíte o muslimské víře?

- Rozhodně ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne

15. Jaký pocit byste měli, kdyby ve vašem městě/vesnici žila muslimská rodina?

- Pozitivní, spíše pozitivní, neutrální, spíše negativní, negativní

16. Vadilo by vám...: (hodnocení na škále od 1 do 5, kdy 1 znamená: „nevadilo by mi to vůbec“ a 5 značí: „rozhodně by mi to vadilo“)

- A. Chodit do školy/práce s osobou vyznávající islám?
- B. Mít za souseda muslima?
- C. Kdyby se vaše dítě chtělo provdat/oženit za muslima/muslimku?
- D. Kdyby ve městě, kde žijete postavili mešitu?
- E. Jet na dovolenou, kde tamní obyvatelstvo vyznává islám? (např.: Egypt, Maledivy, Jemen, Pákistán...)?